

Серія «Корпоративне право»

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
Лабораторія проблем корпоративного права

Навчально-науковий юридичний інститут
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ТОВАРИСТВА
З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»**

За загальною редакцією професора *В. А. Васильєвої*

Харків
«Право»
2020

УДК 347.74(477)(094.5)
НЗ4

Серія заснована 2015 року

*Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України
(протокол № 11 від 25 листопада 2020 року)*

Рецензенти:

Ю. М. Жорнокуй – доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету № 6 Харківського
національного університету внутрішніх справ;
О. О. Первомайський – кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України, суддя Конституційного Суду України

НЗ4 **Науково-практичний коментар** Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» / [В. А. Васильєва, В. В. Луць, Л. В. Сіщук та ін.] ; за заг. ред. В. А. Васильєвої. – Харків : Право, 2020. – 336 с. (Серія «Корпоративне право»).

ISBN 978-966-998-087-8

У Науково-практичному коментарі Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» здійснено науковий аналіз нормативних положень про правовий статус товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю в частині розкриття порядку створення, функціонування та припинення цих товариств, а також надано практичні рекомендації щодо особливостей застосування окремих правових конструкцій у організаційно-правовій формі товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.

Видання розраховане на практикуючих юристів, керівників та учасників товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, інвесторів, наукових дослідників, викладачів, студентів, а також тих, кого цікавлять проблеми правового регулювання корпоративних відносин у товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю.

УДК 347.74(477)(094.5)

- © Колектив авторів, 2020
- © Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2020
- © Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020
- © Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-087-8

Авторський колектив

Васильєва Валентина Антонівна – доктор юридичних наук, професор, директор ННЮІ ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», головний науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 1, 2, 3, 4 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Васильєва Вікторія Валентинівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 7, 8, 41, 42, 43, 44, 45, 46 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Вінтоняк Наталія Дмитрівна – кандидат юридичних наук, науковий співробітник Лабораторії проблем корпоративного права НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 12, 13, 19, 25, 26, 27, 47, 48 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Зеліско Алла Володимирівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права ННЮІ ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» – коментар до ст. ст. 14, 15, 16, 17, 18 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Зозуляк Ольга Ігорівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права ННЮІ ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» – коментар до ст. ст. 49, 50, 51, 52, 53 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Калаур Іван Романович – доктор юридичних наук, професор, народний депутат України, провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 5, 6 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Ковалишин Олександр Романович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри судочинства ННЮІ ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 20, 21, 22, 23, 24, 56 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Луць Володимир Васильович – академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ ППП імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 9, 10, 11 Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Сіщук Ліліана Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач Лабораторії проблем корпоративного права НДІ ППП імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України – коментар до ст. ст. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, ППП Закону України «Про ТОВ та ТДВ»;

Сліпенчук Наталія Андріївна – кандидат юридичних наук, адвокат, керуючий партнер юридичної компанії Slipenchuk partners – коментар до ст. ст. 38, 39, 40, 54, 55 Закону України «Про ТОВ та ТДВ».

Зміст

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	8
ПЕРЕДМОВА	9
ГЛАВА I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	12
Стаття 1. Сфера застосування Закону	12
Стаття 2. Відповідальність учасників товариства, які не повністю внесли вклади	25
Стаття 3. Відповідальність товариства	29
Стаття 4. Учасники товариства	32
Стаття 5. Права учасників товариства	34
Стаття 6. Обов'язки учасників товариства	49
Стаття 7. Корпоративний договір	53
Стаття 8. Безвідклична довіреність з корпоративних прав	59
ГЛАВА II. СТВОРЕННЯ ТОВАРИСТВА	64
Стаття 9. Найменування товариства	64
Стаття 10. Створення товариства	66
Стаття 11. Статут товариства	72
ГЛАВА III. СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ ТА ВКЛАДИ УЧАСНИКІВ	80
Стаття 12. Статутний капітал товариства	80
Стаття 13. Вклад учасника товариства	82
Стаття 14. Внесення вкладу у зв'язку із створенням товариства	86
Стаття 15. Прострочення внесення вкладу	89
Стаття 16. Збільшення статутного капіталу товариства	93
Стаття 17. Збільшення статутного капіталу без додаткових вкладів	95
Стаття 18. Збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів	97
Стаття 19. Зменшення статутного капіталу товариства	106
Стаття 20. Переважне право учасника товариства	110
Стаття 21. Відчуження частки у статутному капіталі товариства іншим учасникам товариства або третім особам	116
Стаття 22. Особливості звернення стягнення на частку учасника товариства	120

Стаття 23. Перехід частки до спадкоємця або правонаступника учасника товариства	125
Стаття 24. Вихід учасника з товариства	127
Стаття 25. Набуття товариством частки у власному стаутному капіталі	133
Стаття 26. Виплата дивідендів учасникам товариства	137
Стаття 27. Обмеження виплати дивідендів	143

ГЛАВА ІV. УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВОМ..... 146

Стаття 28. Органи товариства	146
Стаття 29. Загальні збори учасників	147
Стаття 30. Компетенція загальних зборів учасників	153
Стаття 31. Скликання загальних зборів учасників	157
Стаття 32. Порядок скликання загальних зборів учасників товариства	173
Стаття 33. Проведення загальних зборів учасників	187
Стаття 34. Прийняття рішень загальними зборами учасників з питань порядку денного	200
Стаття 35. Заочне голосування	210
Стаття 36. Рішення загальних зборів учасників, прийняте шляхом опитування	213
Стаття 37. Особливості проведення загальних зборів учасників товариством, що має одного учасника	219
Стаття 38. Наглядова рада товариства	221
Стаття 39. Виконавчий орган товариства	228
Стаття 40. Обов'язки та відповідальність членів наглядової ради товариства та членів виконавчого органу товариства	242
Стаття 41. Проведення аудиту фінансової звітності товариства на вимогу учасників	250
Стаття 42. Посадові особи товариства	255
Стаття 43. Зберігання документів товариства	263

ГЛАВА V. ЗНАЧНІ ПРАВОЧИНИ ТА ПРАВОЧИНИ, ЩОДО ВЧИНЕННЯ ЯКИХ Є ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЬ.... 269

Стаття 44. Значний правочин	269
Стаття 45. Правочин, щодо якого є заінтересованість	277

Стаття 46. Схвалення значного правочину та правочину із заінтересованістю	281
ГЛАВА VI. ВИДІЛ ТА ПРИПИНЕННЯ ТОВАРИСТВА	284
Стаття 47. Виділ товариства	284
Стаття 48. Припинення товариства	287
Стаття 49. Злиття товариств.....	292
Стаття 50. Приєднання товариства	294
Стаття 51. Поділ товариства	297
Стаття 52. Перетворення товариства	298
Стаття 53. Договір про припинення товариства	299
Стаття 54. Порядок конвертації часток у разі припинення та виділу товариства.....	301
Стаття 55. Захист прав кредиторів під час виділу та припинення товариства	310
ГЛАВА VII. ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	317
Стаття 56. Товариство з додатковою відповідальністю	317
ГЛАВА VIII. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ	320

ГЛАВА IV. УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВОМ**Стаття 28****Органи товариства**

1. Органами товариства є загальні збори учасників, наглядова рада (у разі утворення) та виконавчий орган.

1. Реалізація корпоративних прав учасників здійснюється через їх участь в управлінні товариством. Право на участь в управлінні товариством полягає у можливості учасника прямо або опосередковано брати участь у діяльності органів товариства.

У контексті коментованої статті Закону управління товариством слід розглядати як один із напрямів реалізації корпоративного управління. Дефініція «корпоративне управління» міститься у ст. 1 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»¹, згідно якого таким управлінням визнається система відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності господарського товариства та здійснення контролю, а також розподіл прав і обов'язків між органами товариства та його учасниками стосовно управління товариством. Аналогічні положення закріплені й у п. 27 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»². Хоча вказані закони прямо не стосуються діяльності товариства, тим не менше визначення корпоративного управління спонукає до висновку, що поняття «корпоративне управління» можна розглядати у широкому і вузькому значеннях.

У широкому розумінні корпоративне управління включає в себе організацію діяльності товариства ззовні та всередині компанії, а саме

¹ Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30. 10. 1996 р. № 448/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 51, с. 292. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30. 10. 1996 р. № 448/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 51, с. 292. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>

діяльності товариства з кредиторами та іншими стейкхолдерами, які прямо або опосередковано впливають на товариство, та діяльності органів управління у їх взаємодії між собою і учасниками товариства. У вузькому розумінні корпоративне управління є тотожним поняттю управління товариством, що включає в себе організацію діяльності товариства всередині компанії, а саме визначення правил і принципів діяльності та взаємовпливу органів управління товариством, визначення порядку прийняття ними управлінських рішень щодо підприємницької діяльності товариства, закріплення повноважень посадових осіб відповідно до їх компетентностей та несення ними відповідальності за свою діяльність перед товариством, а також забезпечення здійснення і захисту суб'єктивного корпоративного права учасників на участь в управлінні товариством. Таким чином, управління товариством стосується внутрішньої організації діяльності органів управління товариством та реалізації права учасників на участь в управлінні товариством.

Органами управління товариством є загальні збори учасників та виконавчий орган. Щодо інших органів товариства, то за рішенням загальних зборів учасників може бути утворено наглядову раду, що виконує функцію контролю у товаристві. Відповідно до вказаних положень у товаристві може існувати одно – або двох ланкова структурна ієрархія корпоративного управління, що визначається у статуті товариства. У зв'язку з цим товариство може функціонувати через загальні збори учасників і виконавчий орган, а у разі необхідності забезпечення контролю за діяльністю виконавчого органу товариства, гарантування і захисту прав учасників може бути утворено наглядову раду товариства.

Стаття 29

Загальні збори учасників

- 1. Загальні збори учасників є вищим органом товариства.**
- 2. Кожен учасник товариства має право бути присутнім на загальних зборах учасників, брати участь в обговоренні питань по-**

рядку денного і голосувати з питань порядку денного загальних зборів учасників.

3. Кожен учасник товариства на загальних зборах учасників має кількість голосів, пропорційну до розміру його частки у статутному капіталі товариства, якщо інше не передбачено статутом.

1. Вищим органом управління товариством є загальні збори учасників, що формує зовнішню і внутрішню волю товариства з основоположних питань його діяльності, віднесених до компетенції цього органу. Особливістю загальних зборів учасників товариства є те, що вони формуються зі складу осіб, які набувають правового статусу учасника товариства на момент державної реєстрації товариства у ЄДР внаслідок внесення вкладу до статутного капіталу товариства або у процесі функціонування товариства внаслідок збільшення статутного капіталу товариства за рахунок додаткових вкладів, набуття частки у статутному капіталі товариства за договором, у порядку спадкування чи іншим похідним способом. Підстави внесення відомостей до ЄДР про склад учасників товариства передбачені ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ»¹. На момент скликання і проведення загальних зборів учасників особа має набути правовий статус учасника товариства, від чого залежить можливість бути у переліку осіб, які мають право брати участь у загальних зборах учасників.

Щодо внутрішнього документообігу товариства, то хоча законом не передбачено обов'язку товариства щодо офіційного складання та ведення реєстру осіб, які мають право брати участь у загальних зборах учасників, і не визначено форми такого реєстру, проте правовий статус учасника товариства можна перевірити у відомостях про юридичну особу, що відображені у ЄДР. При цьому ведення реєстру учасників товариства, які беруть участь у загальних зборах

¹ Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 26. 11. 2015 р. № 835-VIII. (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016, № 2, с. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-19#Text>)

учасників, є рекомендованою дією для товариства. Форма ведення реєстру учасників товариства може бути довільною. Тому в документі про реєстр учасників товариства варто вказувати найменування товариства, дату проведення загальних зборів учасників, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) учасника товариства, кількість голосів, що йому належать, серія та номер паспорта, якщо засновник – фізична особа, ідентифікаційний код, якщо засновник – юридична особа, довіреність – у разі участі у загальних зборах учасників представника учасника товариства та особистий підпис особи, яка бере участь у загальних зборах учасників. Вказаний перелік учасників товариства варто складати, якщо склад учасників становить не менше двох осіб, та підписувати головою і секретарем загальних зборів учасників. Хоча у практиці застосування склад учасників відображається у протоколі загальних зборів учасників, тим не менш ведення реєстру учасників товариства для участі у загальних зборах учасників та долучення його окремим додатком до протоколу слугувало б запорукою прозорості управління товариством та гарантією права учасників товариства на участь в управлінні товариством.

Загальні збори учасників вирішують усі питання, пов'язані зі створенням, функціонуванням та припиненням товариства, формуванням складу та компетенції органів управління товариства, затвердженням локальних корпоративних актів товариства, визначенням стратегічних напрямків діяльності товариства, затвердженням фінансової звітності про діяльність товариства тощо.

Порядок скликання та проведення загальних зборів учасників регламентується коментованим Законом і статутом товариства. Загальні правила і принципи функціонування загальних зборів учасників закріплені в імперативному порядку з метою забезпечити здійснення учасниками товариства права на участь у загальних зборах учасників, уникнення можливих зловживань правами зі сторони інших учасників товариства та посадових осіб органів управління товариством, а також захисту корпоративних прав учасників товариства шляхом визнання рішень загальних зборів учасників недійсними у разі невизнання, порушення чи оспорювання корпоративних прав учасників товариства.

Для прикладу, у ч. ч. 3, 5 ст. 34 Закону України «Про ТОВ та ТДВ» в імперативному порядку визначено, що рішення з питань порядку денного про затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника, про перерозподіл часток між учасниками товариства, про створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності, про придбання товариством частки (частини частки) учасника приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань. Із вказаних питань порядку денного загальних зборів учасників інша кількість голосів учасників не може встановлюватися у статуті товариства.

Разом із тим більшість норм коментованого Закону містять диспозитивні положення, що визначають право товариства деталізувати і змінювати у статуті правила скликання загальних зборів учасників та прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників. Зокрема, згідно диспозитивних норм Закону України «Про ТОВ та ТДВ» загальні збори учасників скликаються виконавчим органом товариства, якщо у статуті не передбачено інший орган, уповноважений на такі дії (ч. 1 ст. 32); виконавчий орган товариства зобов'язаний повідомити учасників товариства про загальні збори учасників не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення таких зборів, якщо інший строк не встановлений статутом товариства (ч. 3 ст. 32); повідомлення про скликання загальних зборів учасників надсилається поштовим відправленням з описом вкладення, якщо інший спосіб повідомлення не передбачено статутом (ч. 4 ст. 32) тощо.

2. У ч. 2 коментованої статті Закону йде мова про те, що кожен учасник товариства має право брати участь у загальних зборах учасників, у зв'язку з чим ніхто не може зобов'язати учасника товариства до вчинення таких дій. Ні товариство, ні учасники товариства, ні посадові особи товариства чи треті особи, які прямо або опосередковано здійснюють управління товариством чи іншим чином впливають на діяльність товариства, не мають прав та повноважень зобов'язати учасника товариства до участі у загальних зборах учасників. Виняток із загального правила може мати місце за умови, якщо між учасниками товариства укладено корпоративний договір, за яким учасники товари-

ства взяли на себе зобов'язання прийняти участь у загальних зборах учасників та проголосувати з питань порядку денного певним чином, що впливає зі ст. 7 Закону України «Про ТОВ та ТДВ». При цьому порушення умов корпоративного договору має правовим наслідком несення учасниками – сторонами договору відповідальності, передбаченої цим договором, і не впливає на дійсність рішень загальних зборів учасників.

Водночас товариство зобов'язане створити всі необхідні та прозорі умови для скликання та проведення загальних зборів учасників. Йде мова про зобов'язання товариства надіслати учасникам повідомлення про скликання загальних зборів учасників у строки, передбачені законом чи статутом товариства, зазначити у повідомленні дату, час, місце проведення та порядок денний загальних зборів учасників, повідомити учасників товариства про внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників, якщо такі мали місце після надіслання первинного повідомлення про скликання таких зборів, надати можливість ознайомитися учасникам з документацією та інформацією, що є необхідними для розгляду питань порядку денного загальних зборів учасників, забезпечити належний порядок проведення загальних зборів учасників та прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників у порядку, передбаченому законом та статутом товариства.

Загальні збори учасників товариства є колегіальним органом, а тому всі учасники товариства мають право брати участь у цих зборах особисто або через представника. Форма участі учасника у загальних зборах учасників визначається особистою присутністю особи, яка має право на таку участь, активною участю у процедурі розгляду питань, винесених на порядок денний загальних зборів учасників, що полягає в обговоренні питань порядку денного та голосуванні з питань порядку денного «за», «проти», «утримався» шляхом вибору відповідного рішення.

3. Розмір частки учасника у статутному капіталі товариства визначається у грошовому еквіваленті. Частка учасника у статутному капіталі товариства формується за рахунок вкладу до статутного ка-

піталу товариства, яким може бути гроші, цінні папери, нерухомість та інше майно, що не вилучено з цивільного обороту та не обмежено в обороті. Розмір частки учасника у статутному капіталі товариства відображає майнову участь особи в товаристві, визначається у статуті товариства та розкривається шляхом внесення даних до ЄДР. Водночас частка у статутному капіталі товариства може визначатися у відсотках, що прописується у статуті товариства. Втім згідно нових положень коментованого Закону на сьогодні питання визначення в статуті розміру частки учасника у статутному капіталі товариства не є обов'язковим, що впливає з положень ч. 5 ст. 11, у якій визначено перелік відомостей, що мають відображатися у статуті товариства і у якій не міститься вимоги про визначення розміру частки учасника у статутному капіталі товариства. При цьому відомості про розмір частки учасника у статутному капіталі товариства обов'язково мають бути зазначені у базі даних ЄДР.

Право голосування на загальних зборах учасників відповідною кількістю голосів учасника відображає немайнову участь особи в товаристві. За загальним правилом, кожен учасник товариства на загальних зборах учасників має кількість голосів, пропорційну до розміру його частки у статутному капіталі товариства. Варто зазначити, що статутом товариства можуть встановлюватися інші умови визначення кількості голосів, які має учасник товариства на загальних зборах учасників. Йде мова про те, що кількість голосів учасника може бути непропорційною розміру майнової участі у статутному капіталі товариства, а саме кількість голосів учасника на загальних зборах учасників може бути меншою або більшою від розміру частки у статутному капіталі товариства. Крім того, учасники товариства мають право перерозподілити своє майнове та немайнове право на участь у такий спосіб, що одні учасники мають право майнової участі в товаристві, а інші учасники мають право як майнової, так і немайнової участі в товаристві. Для прикладу, якщо товариство створено двома учасниками, частка у статутному капіталі товариства яких становить по 50% статутного капіталу, то у статуті товариства учасники мають право прописати положення, згідно яких один учасник має право

майнової участі, що становить 50% статутного капіталу, а інший учасник має право майнової участі, що становить 50% статутного капіталу, та немайнової участі, що полягає у володінні 100% голосів учасника на загальних зборах учасників товариства. Таким чином, у коментованому Законі передбачено диспозитивність визначення майнової та немайнової участі учасника в управлінні товариством, що вказує на багатоваріантність способів здійснення корпоративних прав учасниками товариства.

Стаття 30

Компетенція загальних зборів учасників

1. Загальні збори учасників можуть вирішувати будь-які питання діяльності товариства.

2. До компетенції загальних зборів учасників належать:

**1) визначення основних напрямів діяльності товариства;
2) внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту;**

3) зміна розміру статутного капіталу товариства;

4) затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника;

5) перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених цим Законом;

6) обрання та припинення повноважень наглядової ради товариства або окремих членів наглядової ради, встановлення розміру винагороди членам наглядової ради товариства;

7) обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу (всіх чи окремо одного або декількох з них), встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства;

8) визначення форм контролю та нагляду за діяльністю виконавчого органу товариства;

9) створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності;

10) прийняття рішення про придбання товариством частки (частини частки) учасника;

11) затвердження результатів діяльності товариства за рік або інший період;

12) розподіл чистого прибутку товариства, прийняття рішення про виплату дивідендів;

13) прийняття рішень про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства;

14) прийняття інших рішень, віднесених цим Законом до компетенції загальних зборів учасників.

3. Питання, передбачені частиною другою цієї статті, та інші питання, віднесені законом до компетенції вищого органу товариства, не можуть бути віднесені до компетенції інших органів товариства, якщо інше не впливає з цього Закону.

4. До виключної компетенції загальних зборів учасників статуту товариства також може бути віднесено вирішення інших питань.

1. Компетенція загальних зборів учасників товариства визначає коло повноважень щодо стратегічних і поточних питань діяльності товариства, які вирішуються загальними зборами учасників. Компетенція загальних зборів учасників може бути загальною і виключною та передбачатися законом і статутом товариства.

Загальна компетенція загальних зборів учасників визначається статутом товариства, суть якої полягає в тому, що питання діяльності товариства можуть вирішуватися загальними зборами учасників або ж можуть бути передані на розгляд і вирішення до інших органів управління товариством.

Виключна компетенція загальних зборів учасників визначається законом і статутом товариства, суть якої зводиться до того, що питання, які належать до компетенції загальних зборів учасників, не можуть передаватися на вирішення до інших органів управління товариством.

Разом із тим загальні збори учасників мають право вирішувати будь-які питання діяльності товариства, в тому числі й ті, що законом та / або статутом товариства віднесено до компетенції інших органів управління товариством. Виключення із загального правила може мати місце, якщо у законі та / або статуті товариства визначено, що питання, віднесені до компетенції інших органів управління товариством, є їх виключною компетенцією.

2. У коментованій частині статті 30 Закону наведено значний перелік питань, що віднесені до компетенції загальних зборів учасників та мають важливе значення для ефективного функціонування товариства, а саме: визначення основних напрямів діяльності товариства (п. 1); внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту (п. 2); зміна розміру статутного капіталу товариства (п. 3); затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника (п. 4); перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених цим Законом (п. 5); обрання та припинення повноважень наглядової ради товариства або окремих членів наглядової ради, встановлення розміру винагороди членам наглядової ради товариства (п. 6); обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу (всіх чи окремо одного або декількох з них), встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства (п. 7); визначення форм контролю та нагляду за діяльністю виконавчого органу товариства (п. 8); створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності (п. 9); прийняття рішення про придбання товариством частки (частини частки) учасника (п. 10); затвердження результатів діяльності товариства за рік або інший період (п. 11); розподіл чистого прибутку товариства, прийняття рішення про виплату дивідендів (п. 12); прийняття рішень про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання

комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства (п. 13); прийняття інших рішень, віднесених цим Законом до компетенції загальних зборів учасників (п. 14).

Перелік питань, що віднесені до компетенції загальних зборів учасників, наведений у коментованій статті Закону не є вичерпним. До компетенції загальних зборів учасників можуть належати й інші питання визначення діяльності товариства, що передбачені іншими статтями цього Закону. Для прикладу, йде мова про віднесення на розгляд загальних зборів учасників та вирішення питання про визначення правового становища учасника товариства, який прострочив внесення вкладу до статутного капіталу товариства у строки, визначені законом та / або статутом, та має заборгованість перед товариством (ст. 15); про визначення іншого порядку реалізації переважного права учасників товариства, розподілу відчужуваної частки (частини частки) між іншими учасниками товариства, відмови від реалізації переважного права учасників товариства (ст. 20); про визначення можливості відчуження частки (частини частки) та надання її в заставу лише за згодою всіх учасників товариства (ст. 21); про визначення іншого, ніж передбачений законом, строку, порядку, розміру та способу проведення розрахунків з учасником, який виходить з товариства, а також порядку вибору суб'єкта оціночної діяльності (ст. 24) та інше.

3. Питання, передбачені ч. 2 ст. 30 та іншими статтями коментованого Закону, що віднесені до компетенції вищого органу товариства, є виключною компетенцією загальних зборів учасників та не можуть бути віднесені до компетенції інших органів товариства за умови, якщо інше не впливає з цього Закону.

4. Виключна компетенція загальних зборів учасників може визначатися не тільки законом, але й статутом товариства. Зокрема, йде мова про прийняття загальними зборами учасників рішення про зміну найменування товариства, про зміну місцезнаходження товариства, про утворення, реорганізацію та ліквідацію філій, представництв,

інших відокремлених підрозділів товариства, затвердження положень про них та призначення керівників цих структурних утворень тощо.

Стаття 31

Скликання загальних зборів учасників

1. Загальні збори учасників скликаються у випадках, передбачених цим Законом або статутом товариства, а також:

- 1) з ініціативи виконавчого органу товариства;
- 2) на вимогу наглядової ради товариства;
- 3) на вимогу учасника або учасників товариства, які на день подання вимоги в сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства.

2. Річні загальні збори учасників скликаються протягом шести місяців наступного за звітним року, якщо інше не встановлено законом. До порядку денного річних загальних зборів учасників обов'язково вносяться питання про розподіл чистого прибутку товариства, про виплату дивідендів та їх розмір.

3. Якщо вартість чистих активів товариства знизилася більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року, виконавчий орган товариства скликає загальні збори учасників, які мають відбутися протягом 60 днів з дня такого зниження. До порядку денного таких загальних зборів учасників включаються питання про заходи, які мають бути вжиті для покращення фінансового стану товариства, про зменшення статутного капіталу товариства або про ліквідацію товариства.

4. У разі порушення обов'язку, передбаченого частиною третьою цієї статті, та визнання товариства банкрутом до закінчення трирічного строку з дня зниження вартості чистих активів, передбаченого частиною третьою цієї статті, члени виконавчого органу солідарно несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями товариства. Члени виконавчого органу, які доведуть, що не знали і не мали знати про таке зниження вартості чистих активів

товариства або голосували за рішення про скликання загальних зборів учасників у зв'язку із зниженням вартості чистих активів товариства, звільняються від відповідальності за порушення цього обов'язку.

5. Вимога про скликання загальних зборів учасників подається виконавчому органу товариства в письмовій формі із зазначенням запропонованого порядку денного. У разі скликання загальних зборів учасників з ініціативи учасників товариства така вимога повинна містити інформацію про розмір часток у статутному капіталі товариства, що належать таким учасникам.

6. Виконавчий орган товариства повідомляє про відмову в скликанні загальних зборів учасникам, які вимагали скликання таких зборів, письмово із зазначенням причин відмови протягом п'яти днів з дати отримання вимоги від таких учасників товариства.

7. Разом з питаннями, запропонованими для включення до порядку денного загальних зборів учасників особою, яка вимагає скликання таких зборів, виконавчий орган товариства з власної ініціативи може включити до нього додаткові питання.

8. Виконавчий орган товариства зобов'язаний вчинити всі необхідні дії для скликання загальних зборів учасників у строк не пізніше 20 днів з дня отримання вимоги про проведення таких зборів.

9. У разі якщо протягом 10 днів з дня, коли товариство отримало чи мало отримати вимогу про скликання загальних зборів, учасники не отримали повідомлення про скликання загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлено статутом, особи, які ініціювали їх проведення, можуть скликати загальні збори учасників самостійно. У такому випадку обов'язки щодо скликання та підготовки проведення загальних зборів учасників, передбачені статтею 32 цього Закону, покладаються на учасників товариства, які ініціювали загальні збори учасників.

10. Загальні збори учасників можуть прийняти рішення з будь-якого питання без дотримання вимог, встановлених цим Законом

та статутом товариства щодо порядку скликання загальних зборів учасників та щодо повідомлень, якщо в таких загальних зборах учасників взяли участь всі учасники товариства та всі вони надали згоду на розгляд таких питань.

1. Згідно ч. 4 ст. 98 ЦК України порядок скликання загальних зборів учасників товариства визначається в установчих документах товариства¹. Оскільки ТОВ та ТДВ у своїй діяльності керуються Законом України «Про ТОВ та ТДВ», то порядок скликання загальних зборів учасників товариства визначається не тільки статутом товариства, але й спеціальним законом, що впливає із загальних положень про сферу дії норм права.

Скликання загальних зборів учасників може відбуватися чергового та позачергово. Чергові загальні збори учасників скликаються один раз на рік. Скликання всіх інших загальних зборів учасників протягом звітного року слід вважати позачерговими. Ініціаторами скликання позачергових загальних зборів учасників може бути: 1) виконавчий орган товариства; 2) наглядова рада (у разі її утворення); 3) учасник або учасники товариства, які на день подання вимоги в сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства. Позачергові загальні збори учасників скликаються з ініціативи та на вимогу вищезазначених органів товариства та учасників товариства, а також у випадках, передбачених Законом України «Про ТОВ та ТДВ» або статутом товариства. Так, скликання загальних зборів учасників товариства з ініціативи виконавчого органу виникає, якщо є загроза неплатоспроможності товариства – боржника, оскільки вартість чистих активів товариства знизилася більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року; якщо є необхідність прийняття рішення про надання згоди на вчинення значного правочину, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 50 відсотків вартості

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

чистих активів товариства відповідно до останньої затвердженої фінансової звітності, або на вчинення правочину, щодо якого є заінтересованість, а також в інших випадках, передбачених законом і статутом товариства. Щодо скликання загальних зборів учасників на вимогу, то, за загальним правилом, наглядова рада або учасники товариства, що в сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу, надсилають письмову вимогу до виконавчого органу, який зобов'язаний прийняти відповідне рішення у порядку, визначеному законом.

2. Чергові загальні збори учасників скликаються раз на рік протягом шести місяців наступного за звітним року. Втім норма коментованої статті Закону є диспозитивною, оскільки допускає можливість визначення іншого строку для скликання загальних зборів учасників товариства. Йде мова про передбачення іншого строку для скликання загальних зборів учасників товариства, що визначається іншими законами, ніж Законом України «Про ТОВ та ТДВ», що регулюють правовий статус юридичних осіб зокрема залежно від виду діяльності, що прописується у статуті товариства як основний вид економічної діяльності. Перелік видів діяльності, серед якого є можливість вибору юридичною особою основного виду економічної діяльності, визначено у Національному класифікаторі України: класифікація видів економічної діяльності. Щодо визначення у статуті товариства іншого строку проведення чергових загальних зборів учасників, то коментований Закон такої можливості не передбачає.

На розгляд чергових річних загальних зборів учасників товариства можуть виноситися будь-які питання діяльності товариства, передбачені законом і статутом товариства, що внесені до порядку денного загальних зборів учасників та надані для ознайомлення всім учасникам товариства у строки, визначені законом або статутом товариства. При цьому питання про розподіл чистого прибутку товариства і про виплату дивідендів та їх розмір включаються до порядку денного річних загальних зборів учасників в обов'язковому порядку.

3. У Законі України «Про ТОВ та ТДВ» не визначено понять «чисті активи товариства» та «власний капітал товариства». Тому

варто звернутися до положень Закону України «Про АТ», згідно ч. 2 ст. 14 якого передбачається, що власний капітал (вартість чистих активів) товариства – це різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов’язань перед іншими особами¹.

Згідно ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» активами є ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому; зобов’язаннями є заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди; власним капіталом підприємства є різниця між активами і зобов’язаннями підприємства². З аналізу нормативних положень цього Закону теж випливає, що власний капітал товариства визначається вартістю чистих активів товариства, що є тотожними поняттями.

Таким чином, поняття «власний капітал товариства», що закріплено у Законі України «Про АТ», є аналогічним дефініції «власний капітал підприємства», що міститься у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а тому норми останнього Закону є визначальними для всіх юридичних осіб приватного права. У зв’язку з цим вартість власного капіталу (вартість чистих активів) товариства варто розраховувати за допомогою формули: чисті активи = активи – зобов’язання. Інформаційні дані, за якими визначаються чисті активи товариства, беруться за основу з фінансової звітності товариства.

Разом із тим у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» закріплені правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що застосовуються до всіх видів юридичних осіб приватного права,

¹ Закон України «Про акціонерні товариства» від 17. 09. 2008 р. № 514-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2008, № 50–51, с. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>

² Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16. 07. 1999 р. № 996-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999, № 40, с. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

якщо інше не передбачено спеціальними законами. Згідно ст. 3 цього Закону метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. При цьому бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації, а питання організації та відповідальності за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, покладено на уповноважений орган (посадову особу), який здійснює керівництво підприємством, або власника відповідно до законодавства та установчих документів (ч. ч. 1–3 ст. 8 зазначеного Закону)¹. Щодо фінансової звітності, то підприємства зобов'язані складати фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку, а звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства фінансова звітність може складатися за інші періоди (ч. 1 ст. 11 та ч. 1 ст. 13 зазначеного Закону)².

Отже, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності є обов'язковою умовою та важливою складовою прийняття ефективних і прозорих рішень органами управління щодо визначення напрямів діяльності товариства. Оскільки у Законі України «Про ТОВ та ТДВ» не передбачено інших періодів для складання фінансової звітності товариства, то у своїй діяльності ТОВ та ТДВ мають керуватися положеннями Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Зокрема, складання річної фінансової звітності товариства має здійснюватися в обов'язковому порядку, так як на порядок ден-

¹ Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16. 07. 1999 р. №996-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999, № 40, с. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

² Там само.

ний чергових річних загальних зборів учасників виноситься питання про розподіл чистого прибутку товариства і про виплату дивідендів та їх розмір. Щодо проміжної щоквартальної фінансової звітності, то її складання є рекомендованою дією для товариства з метою відображення повного та достовірного висвітлення інформації про діяльність виконавчого органу товариства. Повідомлення про вартість чистих активів на основі фінансової звітності товариства станом на кінець кварталу / року може надаватися у формі бухгалтерської довідки про вартість чистих активів товариства.

Враховуючи зазначене, ч. 3 ст. 31 коментованого Закону покладає на виконавчий орган товариства обов'язок скликання позачергових загальних зборів учасників, якщо вартість чистих активів товариства знизилася більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року. Активи і пасиви товариства відображаються на балансі товариства. Для визначення зниження вартості чистих активів товариства має братися за основу річна фінансова звітність товариства станом на кінець попереднього року та проміжна фінансова звітність за квартал поточного року, у якому відбулося зниження вартості чистих активів товариства.

Строк проведення позачергових загальних зборів учасників за підставою зниження вартості чистих активів товариства більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року становить 60 днів з дня такого зниження. Метою скликання позачергових загальних зборів учасників з наведених підстав є прийняття рішення з питань про вжиття заходів, спрямованих на покращення фінансового стану товариства, а також про зменшення статутного капіталу товариства або про ліквідацію товариства. Вказані питання мають бути включені виконавчим органом до порядку денного загальних зборів учасників в обов'язковому порядку.

Прийняття рішення про зменшення статутного капіталу товариства або про ліквідацію товариства залежить від фактичних показників, що відображають фінансове становище товариства станом на момент проведення загальних зборів учасників, та наявних показників кредиторської і дебіторської заборгованості товариства. Адже

і у разі зменшення статутного капіталу товариства, і у разі ліквідації товариства кредитори мають право на повідомлення про одне з прийнятих рішень загальних зборів учасників товариства та на погашення заборгованості за зобов'язаннями товариства – боржника перед ними.

4. Якщо вартість чистих активів товариства знизилася більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року, в результаті чого товариство визнано банкрутом до закінчення трирічного строку з дня зниження вартості чистих активів, ч. 4 коментованої статті Закону передбачено несення членами виконавчого органу субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями товариства солідарно. Умовою настання цивільно-правової відповідальності для членів виконавчого органу товариства є невиконання покладеного на них законом обов'язку про скликання позачергових загальних зборів учасників впродовж 60 днів з дня зниження вартості чистих активів товариства більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року, на яких мало бути прийнято рішення про вжиття заходів, спрямованих на покращення фінансового стану товариства.

Питання встановлення факту неплатоспроможності товариства – боржника та визнання його банкрутом регулюються Кодексом України з процедур банкрутства. У ст. 1 цього Кодексу зазначено, що неплатоспроможність – це неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених цим Кодексом; банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури¹.

У ст. 4 Кодексу України з процедур банкрутства передбачено зобов'язання засновників (учасників, акціонерів) боржника своє-

¹ Кодексу України з процедур банкрутства від 18. 10. 2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019, № 19, с. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

часно вживати заходів для запобігання банкрутству боржника у разі встановлення факту його неплатоспроможності, зокрема такі особи можуть надати боржнику фінансову допомогу в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування і відновлення платоспроможності боржника (санация боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство).

Водночас у Кодексі України з процедур банкрутства передбачено обов'язок керівника боржника надіслати засновникам (учасникам, акціонерам) боржника відомості щодо наявності ознак банкрутства (ч. 2 ст. 4) та обов'язок боржника у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (ч. 6 ст. 34). Наслідком порушення керівником боржника вказаних вимог є несення ним солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів¹.

Отже, з наведених положень Кодексу України з процедур банкрутства випливає, що після встановлення факту неплатоспроможності товариства – боржника та відкриття провадження у справі про банкрутство до боржника застосовується, як правило, процедура розпорядження майном боржника і санация. У разі визнання товариства – боржника банкрутом за умови, що процедури санация та реструктуризації не погасили грошові вимоги кредиторів, необхідною процесуальною дією є ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, що регулюється розділом IV Кодексу України з процедур банкрутства.

¹ Кодексу України з процедур банкрутства від 18. 10. 2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2019, № 19, с. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.

При цьому варто звернути увагу на спеціальні нормативні положення законодавства про банкрутство та про правовий статус ТОВ та ТДВ у частині несення відповідальності керівних органів товариства за його зобов'язаннями перед кредиторами. Зокрема, Кодексом України з процедур банкрутства передбачено солідарну відповідальність керівника товариства – боржника за невчасне повідомлення або за неповідомлення учасників про факт неплатоспроможності товариства, у результаті чого вчасно не відбулося відкриття провадження у справі про банкрутство з метою вжиття заходів відновлення платоспроможності товариства – боржника або прийняття рішення про банкрутство останнього. Натомість, у Законі України «Про ТОВ та ТДВ» передбачено субсидіарну відповідальність членів виконавчого органу товариства, які несуть її солідарно, за умови доведення товариства до банкрутства впродовж трьох років з дня зниження вартості чистих активів у розмірі, визначеному коментованою статтею цього Закону. На основі аналізу вказаних положень впливає, що на членів виконавчого органу товариства може бути покладена солідарна або субсидіарна відповідальність (солідарно) за зобов'язаннями товариства перед кредиторами залежно від стадії встановлення факту неплатоспроможності (банкрутства) товариства – боржника: досудова санація, розпорядження майном боржника, санація, ліквідаційна процедура.

Правила настання субсидіарної відповідальності визначено ст. 619 ЦК України, згідно якої субсидіарна відповідальність може бути передбачена законом або договором. Субсидіарна відповідальність є додатковою і настає для інших осіб за умови, що виникає основна відповідальність боржника. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника. При цьому, якщо законом передбачено несення субсидіарної відповідальності іншими особами замість основного боржника солідарно, це означає, що кредитор має право пред'явити вимогу частково або в повному обсязі як до одного, так і до всіх осіб,

які несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями основного боржника¹.

У зв'язку з цим у разі заподіяння збитків кредиторам товариства – боржника внаслідок невиконання обов'язку членами виконавчого органу про скликання позачергових загальних зборів учасників протягом 60 днів з дня зниження вартості чистих активів товариства більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року, у результаті чого товариство визнано банкрутом до закінчення трирічного строку з дня зниження вартості чистих активів, основним боржником є товариства, додатковим – члени виконавчого органу товариства, які несуть субсидіарну відповідальність солідарно.

Умовою звільнення членів виконавчого органу товариства від цивільно-правової відповідальності є встановлення факту, що вони не знали і не мали знати про таке зниження вартості чистих активів товариства або голосували за рішення про скликання загальних зборів учасників у зв'язку із зниженням вартості чистих активів товариства.

Відповідно до ст. 614 ЦК України особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Відсутність своєї вини доводить особа, яка порушила зобов'язання².

Таким чином, члени виконавчого органу мають довести свою невинуватість, мотивуючи це тим, що вони не знали і не мали знати про таке зниження вартості чистих активів товариства або пред'явити протокол засідання виконавчого органу, на якому вони голосували за рішення про скликання загальних зборів учасників у зв'язку із зниженням вартості чистих активів товариства.

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

² Там само.

5. Окрім виконавчого органу, ініціаторами скликання позачергових загальних зборів учасників можуть бути члени наглядової ради, у разі утворення такого органу в товаристві, та учасники товариства. Якщо інше не передбачено статутом товариства, то скликання позачергових загальних зборів учасників здійснює виконавчий орган, у зв'язку з чим для скликання таких зборів до виконавчого органу товариства подається письмова вимога із зазначенням порядку денного загальних зборів учасників.

Письмова вимога про скликання загальних зборів учасників є одностороннім правочином, що вчиняється у письмовій формі. Відповідно до ст. 207 ЦК України правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони або якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку та якщо він підписаний його стороною¹.

Вимога учасників товариства, які звернулися до товариства про скликання загальних зборів учасників, крім того, що має бути викладена у письмовій формі та особисто підписана учасниками товариства, додатково повинна містити інформацію про розмір часток у статутному капіталі товариства, що належать таким учасникам.

6. Після надіслання учасниками товариства вимоги про скликання позачергових загальних зборів учасників виконавчий орган приймає рішення про скликання таких зборів або про відмову у такому скликанні. Рішення про відмову скликання загальних зборів учасників має бути прийнято протягом 5 днів з дати отримання вимоги і повідомлено у письмовій формі із зазначенням причин відмови тим учасникам товариства, які подали таку вимогу.

У коментованій статті Закону не визначено переліку підстав для прийняття рішення про відмову виконавчого органу про скликання загальних зборів учасників, у зв'язку з чим відповідне рішення

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

ня виконавчий орган приймає виходячи із сукупності об'єктивно-суб'єктивних передумов доцільності скликання таких зборів.

У зв'язку з наведеними прогалинами законодавства можна припустити, що передумовами для прийняття рішення про відмову скликання загальних зборів учасників виконавчий орган може визначити: 1) відсутність на день подання письмової вимоги в учасників товариства, які ініціювали скликання загальних зборів учасників, сукупно 10 або більше відсотків статутного капіталу товариства; 2) недотримання учасниками товариства, які ініціювали скликання загальних зборів учасників, вимог до змісту та форми документа про скликання таких зборів; 3) інші підстави, що впливають у кожному конкретному випадку при ініціюванні скликання позачергових загальних зборів учасників товариства.

Згідно законодавчих вимог учасники товариства, які ініціюють скликання загальних зборів учасників, зобов'язані: 1) в сукупності володіти не менше як 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства на день подання вимоги; 2) у письмовій вимозі, окрім зазначення розміру своїх часток у статутному капіталі товариства, має бути наведено перелік питань порядку денного загальних зборів учасників.

7. У разі скликання позачергових загальних зборів учасників допускається можливість включення до порядку денного не тільки питань, які запропонували до розгляду учасники товариства, але й додаткових питань, які можуть бути включені з ініціативи виконавчого органу товариства. Звичайно, виконавчий орган має право включити до порядку денного загальних зборів учасників додаткові питання за умови прийняття рішення про скликання таких зборів на вимогу учасників товариства.

8. У ч. 8 коментованої статті Закону визначено строк для скликання позачергових загальних зборів учасників на вимогу учасників товариства, які сукупно володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу – не пізніше 20 днів з дня отримання вимоги про проведення таких зборів. Слід зазначити, що визначений законом строк закріплено в імперативному порядку, що не допускає можливості пе-

редбачити інший строк у статуті товариства чи визначити на розсуд виконавчого органу товариства, який скликає загальні збори учасників. Такий підхід законодавця є відмінним від загальних вимог про строк скликання загальних зборів учасників, що передбачено у ч. 3 ст. 32 коментованого Закону, згідно якого виконавчий орган зобов'язаний повідомити учасників товариства про скликання загальних зборів учасників не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення загальних зборів учасників. Крім того, допускається можливість передбачення у статуті товариства іншого строку для скликання і проведення загальних зборів учасників, що вказує на диспозитивний характер норм коментованої статті Закону. Таким чином, у вказаний ч. 8 ст. 31 коментованого Закону строк виконавчий орган зобов'язаний вчинити всі необхідні дії для належного проведення позачергових загальних зборів учасників і прийняття ними відповідних рішень у порядку, визначеному законом і статутом товариства.

9. У коментованій статті Закону закріплено положення про те, що учасники товариства, які у сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства, мають право не тільки ініціювати скликання позачергових загальних зборів учасників і звертатися з відповідною вимогою до виконавчого органу товариства, але й скликати загальні збори учасників самостійно. Єдиною вимогою законодавця з цього приводу є бездіяльність виконавчого органу товариства, що полягає у неповідомленні учасників товариства про скликання позачергових загальних зборів учасників. Тому залишається відкритим питання – чи мають право учасники товариства самостійно скликати загальні збори учасників товариства у разі отримання від виконавчого органу повідомлення про відмову скликання загальних зборів учасників? На наш погляд, зазначена проблематика зумовлена недосконалістю юридичної техніки, у зв'язку з чим у ч. 9 вказаної статті Закону варто прописати положення про те, що учасники товариства мають право скликати загальні збори учасників самостійно у разі неповідомлення виконавчим органом товариства про скликання загальних зборів учасників протягом 10 днів з дня, коли товариство отримало чи мало отримати вимогу про скликання загальних зборів

учасників, або у разі отримання від виконавчого органу повідомлення про відмову скликання загальних зборів учасників. Крім того, на законодавчому рівні доцільно уніфікувати підхід до строку, протягом якого учасники товариства набувають право самостійно скликати загальні збори учасників з визначених вище підстав – 10 днів з дати отримання відповідної вимоги від учасників товариства.

Наступною особливістю ч. 9 ст. 31 коментованого Закону є те, що законодавець визначає строк у 10 днів з дня, коли товариство отримало чи мало отримати вимогу учасників про скликання позачергових загальних зборів учасників, після спливу якого учасники товариства набувають право самостійного скликання таких зборів, якщо інший строк не встановлено статутом. Вказана норма Закону є диспозитивною і допускає можливість встановлення в статуті товариства іншого строку для скликання загальних зборів учасників. Звичайно, з однієї сторони, зазначені положення є свідченням гнучкості і лояльності до визначення окремих питань управління товариством у статуті. Втім, з іншої сторони, це може стати причиною зловживання правом чи колізійного регулювання зазначених питань на локальному рівні.

Проте, якщо звернутися до положень Модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 р. №367, то у п. 25 пропонується варіативність строків, після спливу яких учасники, які надіслали вимогу товариству про скликання загальних зборів учасників, мають право самостійно скликати загальні збори учасників, якщо вони не отримали повідомлення про скликання таких зборів протягом – 10, 20 або 30 днів з дня, коли товариство отримало або повинне було отримати вимогу про скликання загальних зборів учасників.

Разом із тим у разі скликання та підготовки проведення позачергових загальних зборів учасників безпосередньо учасниками товариства всі обов'язки з цих питань, що покладені на виконавчий орган, переадресовуються на учасників товариства, які ініціювали загальні збори учасників, і мають бути виконані ними згідно вимог, визначених ст. 32 коментованого Закону.

10. Положення ч. 10 коментованої статті Закону визначають можливість врегулювання питань діяльності товариства не тільки у порядку, визначеному законом і статутом товариства, а також рішенням загальних зборів учасників.

Визначення поняття і правової природи рішення загальних зборів учасників на законодавчому рівні відсутнє. Тим не менш окремі тлумачення цього поняття можна віднайти на основі аналізу судової практики. Зокрема, у Постанові КГС ВС від 11. 06. 2018 р. у справі № 916/613/17 зазначено, що рішення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) та інших органів юридичної особи не є правочинами у розумінні ст. 202 ЦК України. До цих рішень не можуть застосовуватися положення ст. ст. 203 та 215 ЦК України, які визначають підстави недійсності правочину, і, відповідно, правові наслідки недійсності правочину за ст. 216 ЦК України. Зазначені рішення є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами), тобто офіційними письмовими документами, що породжують певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин (п. 2.12 Постанови пленуму Вищого господарського суду України від 25. 02. 2016 р. № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»)¹.

З наведеної позиції випливає, що рішення загальних зборів учасників не є правочинами; є актами ненормативного характеру; є індивідуальними актами. І. В. Спасибо-Фатєєва з цього приводу зазначила, що серед спроб судів віднайти прийнятне визначення рішення загальних зборів як акту є вказівка на те, що вони є документами, які породжують певні правові наслідки, «спрямовані на регулювання господарських відносин». Втім вчена пропонує охарактеризувати рішення загальних зборів як локальний (внутрікорпоративний) акт, що не заперечує позицію суду про невизнання його правочином². По-

¹ Постанова КГС ВС від 11. 06. 2018 р. у справі № 916/613/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74842335>

² Корпоративні спори: правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців. / [І. В. Спасибо-Фатєєва, Г. О. Вронська та ін.]; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2019. С. 112.

годжуючись з вказаною думкою, рішення загальних зборів учасників товариства варто визначати внутрікорпоративним регулятором, що спрямовує дію свого впливу на учасників товариства зокрема та діяльність товариства як самостійного суб'єкта права в цілому.

Таким чином, рішенням загальних зборів учасників можуть вноситися зміни до порядку денного загальних зборів учасників та вирішуватися питання, що не включені до порядку денного таких зборів. Умовою зміни вимог щодо скликання та проведення загальних зборів учасників, що визначаються законом і статутом товариства, є рішення загальних зборів учасників, за яке проголосували всі учасники товариства, які дали згоду на розгляд таких питань. У зв'язку з цим участь учасників товариства на загальних зборах учасників має бути стовідсотковою.

Стаття 32

Порядок скликання загальних зборів учасників товариства

1. Загальні збори учасників скликаються виконавчим органом товариства. Статутом товариства може бути визначений інший орган, уповноважений на скликання загальних зборів учасників.

2. Виконавчий орган товариства скликає загальні збори учасників шляхом надсилання повідомлення про це кожному учаснику товариства.

3. Виконавчий орган товариства зобов'язаний повідомити учасників товариства не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлений статутом товариства.

4. Повідомлення, передбачене частиною третьою цієї статті, надсилається поштовим відправленням з описом вкладення. Статутом товариства може бути встановлений інший спосіб повідомлення.

5. У повідомленні про загальні збори учасників зазначаються дата, час, місце проведення, порядок денний. Якщо до порядку

денного включено питання про внесення змін до статуту товариства, до повідомлення додається проект запропонованих змін.

6. Виконавчий орган товариства приймає рішення про включення запропонованих питань до порядку денного загальних зборів учасників.

7. Пропозиції учасника або учасників товариства, які в сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства, підлягають обов'язковому включенню до порядку денного загальних зборів учасників. У такому разі таке питання вважається автоматично включеним до порядку денного загальних зборів учасників.

8. Після надсилання повідомлення, передбаченого частиною третьою цієї статті, забороняється внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників, крім включення нових питань відповідно до частини сьомої цієї статті.

9. Виконавчий орган товариства зобов'язаний повідомити учасників товариства про внесення змін до порядку денного не менше ніж за 10 днів до запланованої дати загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлений статутом товариства, відповідно до частини четвертої цієї статті.

10. До порядку денного можуть бути внесені будь-які зміни за згодою всіх учасників товариства. У такому разі положення частин восьмої і дев'ятої цієї статті не застосовуються.

11. Виконавчий орган товариства зобов'язаний надати учасникам товариства можливість ознайомитися з документами та інформацією, необхідними для розгляду питань порядку денного на загальних зборах учасників. Виконавчий орган товариства забезпечує належні умови для ознайомлення з такими документами та інформацією за місцезнаходженням товариства у робочий час, якщо інший порядок не передбачений статутом товариства.

1. Загальні збори учасників є вищим органом управління, особливістю якого є вирішення стратегічних питань діяльності товариства шляхом періодичних зібрань, що скликаються у випадках і порядку,

передбачених законом і статутом. У зв'язку з цим коментованим Законом визначено орган управління товариством, до повноважень якого входить в тому числі скликання і підготовка загальних зборів учасників. Таким органом управління товариством зазначено виконавчий орган.

Водночас у ч. 1 коментованої статті Закону передбачено, що товариство має право прописати у статуті інші положення, згідно яких наділити повноваженнями на скликання та підготовку загальних зборів учасників інший орган управління товариством. Згідно ст. 28 Закону України «Про ТОВ та ТДВ» органами управління товариством є загальні збори учасників, виконавчий орган та наглядова рада, якщо про її утворення прийнято рішення загальних зборів учасників (установчих зборів засновників) та внесено відповідні положення про наглядову раду в статут товариства. Враховуючи вказану норму, статутом товариства можуть бути встановлені положення, відповідно до яких уповноваженим органом на скликання загальних зборів учасників є наглядова рада товариства.

2. У коментованій статті Закону закріплено загальні правила скликання загальних зборів учасників, згідно яких учасники товариства набувають можливість реалізації права на інформацію, що включає правомочності на отримання повідомлення про скликання загальних зборів учасників, на ознайомлення з порядком денним загальних зборів учасників, на ознайомлення з інформацією та документами, що є необхідними для прийняття рішень на загальних зборах учасників з відповідних питань, що винесені на порядок денний. Крім того, у такий спосіб учасники товариства реалізують й право на участь у скликанні загальних зборів учасників, що полягає у надсиланні до товариства пропозицій до порядку денного загальних зборів учасників, нових питань з метою внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників тощо. У зв'язку з наведеними можливостями учасників товариство зобов'язане дотримуватися процедури скликання загальних зборів учасників згідно вимог, встановлених законом і статутом товариства. Тому на виконавчий орган товариства в першу чергу покладається обов'язок надсилання пові-

домлення про скликання загальних зборів учасників кожному учаснику товариства персонально шляхом особистого вручення або через засоби зв'язку.

3. У ч. 3 коментованої статті Закону врегульовано питання щодо строку повідомлення учасників товариства про скликання загальних зборів учасників, до моменту настання якого виконавчий орган зобов'язаний повідомити учасників товариства про дату проведення загальних зборів учасників – не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення загальних зборів учасників. Втім вказана норма статті Закону є диспозитивною і допускає можливість встановлення у статуті товариства іншого строку для повідомлення учасникам товариства про заплановану дату проведення загальних зборів учасників. При цьому на законодавчому рівні не визначено меж регулювання зазначеного питання у внутрікорпоративному акті. Для прикладу, якщо взяти до уваги положення Модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 р. № 367, то у п. 26 зазначено наступну варіативність строків повідомлення виконавчим органом про дату проведення загальних зборів учасників, що можуть бути обрані товариством, яке діє на підставі цього Статуту: не менше ніж за 15, 30 або 45 днів до запланованої дати їх проведення. Як випливає з наведених положень, у статуті товариства можливо передбачити строк для повідомлення учасників товариства про заплановану дату проведення загальних зборів учасників, що може бути як меншим, ніж той, що визначений законом, так і більший.

4. У ч. 4 коментованої статті Закону передбачено спосіб повідомлення учасників товариства про скликання і проведення загальних зборів учасників, а саме запропоновано надсилати учасникам товариства повідомлення про загальні збори учасників поштовим відправленням з описом вкладення. Вказана норма статті коментованого Закону теж носить диспозитивний характер і дозволяє на локальному рівні встановити інший спосіб повідомлення про загальні збори учасників.

У першу чергу варто зазначити, що незалежно від способу повідомлення про загальні збори учасників, товариство зобов'язане надсилати таке повідомлення кожному учаснику товариства особисто. У зв'язку з цим статутом товариства можуть бути встановлені наступні способи повідомлення про загальні збори учасників, адресовані персонально кожному учаснику товариства: 1) поштовим відправленням з описом вкладення; 2) поштовим відправленням з описом вкладення та повідомленням про вручення; 3) рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням про вручення; 4) електронною поштою чи іншим засобами електронного зв'язку; 5) особистого вручення під розписку учасника товариства. При цьому у статуті товариства може бути передбачено можливість застосування як одного, так і одночасно декількох способів повідомлення про загальні збори учасників. Для прикладу, локальними актами може закріплюватися положення, згідно яких виконавчий орган товариства повинен надсилати всім учасникам товариства повідомлення про загальні збори учасників поштовим відправленням та електронною поштою, поштовим відправленням та особисто під розписку учасника товариства, або ж в інших комбінаціях.

Щодо можливості застосування такого способу повідомлення про загальні збори учасників як надсилання повідомлення на електронну пошту, то пропонується визначити у статуті товариства положень, згідно яких надсилання повідомлення електронною поштою здійснювати тільки з накладенням на повідомлення електронного підпису. Згідно п. 12 ст. 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги» електронний підпис – це електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис¹. Крім того, у ч. ч. 2, 3 ст. 15 вказаного вище Закону передбачено схеми електронної ідентифікації, що поділяються за визначеними законом критеріями на схеми електронної ідентифікації з низьким, середнім та високим рівнем довіри до засобів

¹ Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05. 10. 2017 р. №2155-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017, №45, с. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

електронної ідентифікації. При цьому зазначено, що використання кваліфікованих електронних підписів та печаток забезпечує високий рівень довіри до схем електронної ідентифікації, а використання удосконалених електронних підписів та печаток забезпечує середній рівень довіри до схем електронної ідентифікації¹. З урахуванням визначених законом рівнів довіри до схем електронної ідентифікації у статуті товариство варто прописувати положення, згідно яких передбачати, що спосіб повідомлення про загальні збори учасників шляхом надсилання повідомлення електронною поштою варто здійснювати з накладенням на повідомлення кваліфікованого або удосконаленого електронного підпису.

5. Повідомлення про загальні збори учасників слугує важливим документом засвідчення факту поінформованості про всі відомості, необхідні та достатні для можливості учасника товариства взяти участь у загальних зборах учасників особисто або через представника і прийняти рішення, найбільш прийнятні для діяльності товариства. У повідомленні про загальні збори учасників зазначаються відомості про: 1) повне найменування і місцезнаходження товариства; 2) дата і час проведення загальних зборів учасників; 3) місце проведення загальних зборів учасників (із зазначенням кабінету, залу, офісу за адресою місцезнаходження товариства або за іншою адресою, якщо це передбачено статутом товариства); 4) порядок денний, у якому визначено перелік питань, що виносяться на розгляд запланованих загальних зборів учасників (якщо до порядку денного включено питання про внесення змін до статуту товариства, до повідомлення додається проект запропонованих змін).

Хоча коментованим Законом не передбачається, тим не менш у повідомленні про загальні збори учасників варто вказувати інформацію про час початку і час закінчення реєстрації учасників товариства для участі у загальних зборах учасників, що є рекомендованою дією для товариства з метою ефективного та прозорого управління і до-

¹ Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05. 10. 2017 р. №2155-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017, №45, с. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

тримання гарантій реалізації права учасників на участь у загальних зборах учасників.

Крім того, у повідомленні про загальні збори учасників варто передбачити право учасників товариства на ознайомлення з інформацією та проектами документів, необхідних для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників, та вказати час і місце (адресу) для отримання зазначеної інформації.

6. Порядок денний загальних зборів учасників формується виконавчим органом товариства з питань, що пропонуються до розгляду як виконавчим органом, так і учасниками товариства. При цьому у ч. 6 коментованої статті Закону визначено право виконавчого органу товариства приймати рішення про включення запропонованих питань до порядку денного загальних зборів учасників. Йде мова про пропозиції учасників товариства щодо включення питань до порядку денного загальних зборів учасників. Водночас, якщо статутом товариства передбачено створення наглядової ради, то вказаний орган товариства теж може бути уповноважений на подання пропозицій до порядку денного загальних зборів учасників (якщо статутом товариства встановлено, що уповноваженим органом на скликання і проведення загальних зборів учасників є наглядова рада, то, відповідно, виконавчий орган все одно має право подавати пропозиції до порядку денного таких зборів).

7. У ч. 7 коментованої статті Закону закріплено норму, якою визначено обмеження повноважень виконавчого органу щодо права приймати рішення про включення чи, навпаки, не включення запропонованих питань до порядку денного загальних зборів учасників. Питання вважається автоматично включеним до порядку денного загальних зборів учасників, якщо відповідні пропозиції надіслані учасником або учасниками, які в сукупності володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства.

8. У ч. 8 коментованої статті Закону встановлено заборону внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників після надіслання учасникам товариства повідомлення про загальні збори учасників. Йде мова про надіслання виконавчим органом повідо-

млення про загальні збори учасників не менше ніж за 30 днів до запланованої дати проведення загальних зборів учасників, якщо інший строк не встановлений статутом товариства.

Виключенням із правила є законодавчо надана можливість включення до порядку денного загальних зборів учасників нових питань, пропозиції щодо яких надані учасником або учасниками товариства, які сукупно володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства. З наведеного випливає, що учасник або учасники, які сукупно володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства мають привілейоване становище щодо участі в скликанні і підготовці загальних зборів учасників у порівнянні з учасником або учасниками товариства, які володіють менше 10 відсотків статутного капіталу товариства. При цьому у коментованій статті Закону акцентується увага на тому, що учасники товариства мають право вносити зміни до порядку денного загальних зборів учасників тільки через надсилання пропозиції нових питань.

9. У контексті виконання положень ч. 8 коментованої статті Закону на виконавчий орган законодавчо покладено обов'язок повідомити учасників товариства про внесення змін до порядку денного не менше ніж за 10 днів до запланованої дати загальних зборів учасників. Йде мова про повідомлення учасників товариства щодо включення до порядку денного запланованих загальних зборів учасників нових питань, запропонованих учасником або учасниками товариства, які сукупно володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу. При цьому строк зазначеного повідомлення учасників товариства може бути змінений шляхом закріплення у статуті товариства відповідного положення, суть якого може полягати як у збільшенні, так і у зменшенні строку, необхідного для повідомлення учасників товариства про зміни порядку денного загальних зборів учасників. Повідомлення про внесення змін до порядку денного надсилається учасникам товариства поштовим відправленням з описом вкладення, якщо інший спосіб (інші способи) не встановлено статутом товариства.

10. Положення ч. 10 ст. 32 коментованого Закону закріплюють правило, згідно якого норми ч. ч. 8 і 9 цієї статті застосованню не під-

лягають. Йде мова про те, що після надіслання учасникам товариства повідомлення про скликання загальних зборів учасників з визначеним порядком денним у будь-який період часу впродовж строку підготовки до загальних зборів учасників (за загальним правилом, визначеним законом, – впродовж 30 днів до дня проведення загальних зборів учасників) можуть бути внесені зміни до порядку денного таких зборів за умови, що на внесення відповідних змін надано згоду всіх учасників товариства. При цьому вказаною нормою цієї статті Закону не визначено обмежень у варіативності внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників, що може полягати як у зміні та виключенні окремих питань із запропонованого порядку денного запланованих загальних зборів учасників, так і у включенні до відповідного порядку денного нових питань. Оскільки на законодавчому рівні визначено можливість внесення будь-яких змін до порядку денного загальних зборів учасників за згодою всіх учасників товариства, то, відповідно, виконавчий орган обмежений у праві приймати рішення про відмову у внесенні змін до порядку денного таких зборів, що вказує у цьому випадку на безумовне право учасників товариства виносити на розгляд загальних зборів учасників будь-які питання щодо діяльності товариства.

11. З метою ефективного прийняття рішень учасниками товариства, які реалізують своє право на участь у загальних зборах учасників, законом покладено обов'язок на товариство забезпечити учасникам товариства доступ до інформації та документів, що є необхідними для розгляду питань порядку денного загальних зборів учасників. Для прикладу, у ч. 2 ст. 31 коментованого Закону визначено, що до порядку денного річних загальних зборів учасників обов'язково вносяться питання про розподіл чистого прибутку товариства, про виплату дивідендів та їх розмір. Відповідно, з метою прийняття рішень з наведених питань порядку денного таких зборів учасники товариства мають право ознайомитися, зокрема з відомостями про річну фінансову звітність товариства, що відповідали б майновим інтересам як товариства, так і його учасників.

Щодо способу надання можливості учасникам товариства ознайомитися з відповідними документами та інформацією, то законодавчо визначено, що виконавчий орган товариства зобов'язаний забезпечити належні умови для такого ознайомлення за місцезнаходженням товариства у робочий час. При цьому варто було б прописати на рівні закону положення, згідно якого у повідомленні про загальні збори учасників варто зазначити відомості про конкретне місце для ознайомлення з відповідною інформацією та документами (номер кімнати, офісу, кабінету) та відповідальну особу, яка зобов'язана надавати таку інформацію і документи на вимогу учасників товариства.

Водночас норма ч. 11 коментованої статті Закону є диспозитивною і передбачає можливість визначення у статуті товариства іншого способу і порядку ознайомлення з документами та інформацією, що необхідні для розгляду питань порядку денного загальних зборів учасників. Йде мова про можливість встановлення у статуті товариства одного або декількох способів ознайомлення з необхідною інформацією та документами, а саме: 1) особисто за місцезнаходженням товариства у робочий час; 2) шляхом надсилання електронною поштою відповідних електронних копій інформації та документів; 3) рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням про вручення; 4) кур'єрською доставкою; 5) шляхом застосування декількох зазначених вище способів або в іншому порядку, що забезпечує можливість належного ознайомлення з відповідною інформацією та документами.

Разом із тим варто зазначити, що недотримання порядку скликання та підготовки до загальних зборів учасників, визначеного ст. 32 коментованого Закону і статутом товариства, може бути підставою для визнання рішень загальних зборів учасників недійсним. Хоча на рівні законодавчих актів прямо не визначено підстав та порядку оскарження рішень загальних зборів учасників, тим не менш у судовій практиці усталеними закріплені загальні і безумовні підстави для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників.

Зокрема, загальними підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичної особи можуть бути: невідповідність рішень загальних зборів нормам зако-

нодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах.

Щодо підстави порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів учасників, то звернення до суду з позовом про визнання рішень загальних зборів учасників недійсними з наведеної підстави може бути аргументовано невиконанням або неналежним виконанням товариством обов'язку щодо належного повідомлення учасника (учасників) товариства про загальні збори учасників (йде мова про порушення строку повідомлення, подання у повідомленні недостовірної інформації про час, дату та / або місце проведення загальних зборів учасників, про порядок денний загальних зборів учасників та / або зміни до нього). У зв'язку з цим варто навести ряд позицій суду у частині задоволення чи відмови у задоволенні позову з вказаних підстав.

У Постанові КГС ВС від 03. 04. 2018 р. (справа №908/3332/16) суд виходить з того, що відповідно до ст. 167 ГК України правомочність учасника (акціонера, члена) на участь в управлінні господарською організацією, зокрема шляхом участі в загальних зборах, є однією зі складових корпоративних прав. Відтак зазначені права можуть бути визнані порушеними внаслідок недотримання порядку скликання і проведення загальних зборів, якщо учасник не зміг взяти участь у загальних зборах та/або належним чином підготуватися до розгляду питань порядку денного, зареєструватися для участі у загальних зборах тощо, тобто не зміг належним чином реалізувати своє право на участь в управлінні. Суд висловив позицію, що встановивши обставини відсутності повідомлення позивача про час, місце і порядок денний загальних зборів учасників, а також відсутність позивача на таких зборах, може йти мова про наявність правових підстав для визнання недійсними прийнятих на загальних зборах учасників рішень¹.

¹ Постанова КГС ВС від 03. 04. 2018 року справа №908/3332/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73160676>

У Постановах КГС ВС від 02. 05. 2018 р. (справа №905/1076/17) та від 10. 05. 2018 р. (справа №906/592/17) зазначено, що для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів учасника (акціонера) товариства. Також слід з'ясувати дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори. Особа, яка скликає загальні збори учасників товариства, повинна вжити всіх розумних заходів для повідомлення учасників про проведення цих зборів. Обраний особою, що скликає загальні збори учасників товариства, спосіб повідомлення про їх проведення повинен забезпечити реальне персональне повідомлення учасника і не бути лише формальним направлення такого повідомлення¹.

Щодо безумовних підстав визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з порушенням прямих вказівок закону, то в узагальненій судовій практиці наведено наступні: – прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів або у разі неможливості встановлення наявності кворуму (ст. ст. 59, 60 Закону України «Про ГТ», ст. ст. 41, 42 Закону України «Про АТ», ст. 15 Закону України «Про кооперацію»); – прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства (ч. 6 ст. 42 Закону України «Про АТ»); – прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного, на розгляд яких не було отримано згоди усіх присутніх учасників на загальних зборах (ч. 5 ст. 61 Закону України «Про ГТ»); – відсутність протоколу загальних зборів ТОВ (ч. 6 ст. 60 Закону України «Про ГТ»); – відсутність протоколу загальних зборів АТ, підписаного головою і секретарем зборів (ст. 46 Закону України «Про АТ»).

Враховуючи нові підходи до правового регулювання порядку скликання і проведення загальних зборів учасників, що визначені Законом України «Про ТОВ та ТДВ», актуальними безумовними

¹ Постанова КГС ВС від 02. 05. 2018 року справа №905/1076/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73840101>; Постанова КГС ВС від 10. 05. 2018 року справа №906/592/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73938513>

підставами для визнання рішень загальних зборів учасників ТОВ та ТДВ є прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного, на розгляд яких не було отримано згоди усіх присутніх учасників на загальних зборах та відсутність протоколу загальних зборів ТОВ.

Для прикладу, у Постанові КГС ВС від 23. 05. 2018 р. (справа №914/1567/17) зазначено, що для визнання недійсним рішення загальних зборів товариства необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів учасника товариства. Також слід з'ясувати дотримання порядку скликання загальних зборів, зокрема щодо належного повідомлення позивача про такі збори, та щодо відповідності питань порядку денного зборів питанням порядку денного, які перелічені в отриманому учасником товариства запрошенні на загальні збори учасників товариства та щодо скликання загальних зборів учасників товариства уповноваженою на це особою, оскільки саме з цих підстав був поданий позов. При цьому ВС вважає за необхідне зауважити на тому, що не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів господарського товариства, є підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень. Проте неповідомлення учасника товариства про прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства, є безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників¹.

В той же час у судовій практиці наведено позицію, що встановлення окремих порушень під час скликання і проведення загальних зборів учасників юридичних осіб не призводить до обов'язкового визнання недійсним рішення таких зборів. Наприклад, відсутність доказів повідомлення учасника про скликання загальних зборів не є підставою для визнання недійсними рішень таких зборів, якщо буде встановлено присутність учасника (його представника) на оспорюваних загальних зборах. Вказані твердження зазначені, зокрема,

¹ Постанова КГС ВС від 23.05.2018 у справі №914/1567/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74346046>

у Постановах КГС ВС від 28. 03. 2018 р. у справі №910/22291/16¹, від 03. 04. 2018 р. у справі №916/3071/16², від 16. 05. 2018 р. у справі №916/2241/17³.

Однак поряд з цим, навіть якщо учасник (акціонер) був присутній на загальних зборах юридичної особи, але не зміг завчасно належним чином підготуватися до розгляду порядку денного, таке рішення належить визнавати недійсним. У постанові КГС ВС від 12. 04. 2018 р. у справі №914/1968/16 суд дійшов такого висновку, що обов'язковою умовою повідомлення про скликання загальних зборів юридичної особи є одночасна наявність у такому повідомленні інформації про час, місце проведення зборів та інформації про питання, що будуть винесені на розгляд зборів (порядок денний)⁴. Хоча вказана справа розглядалася щодо порушення порядку скликання та проведення загальних зборів акціонерів АТ, тим не менш вказана аргументація є актуальною й при розгляді питань про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства. При цьому господарський суд повинен оцінити наскільки зазначені порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення.

Таким чином, як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, загальні і безумовні підстави визнання недійсними рішень загальних зборів учасників потребують доведення наявності певних обставин, якими є визначення того, як ці порушення вплинули на прийняття загальними зборами відповідного рішення та як рішення загальних зборів порушують права особи, яка звертається до суду. Адже сама по собі наявність означених обставин (тобто фактів порушень закону) може

¹ Постанова КГС ВС від 28. 03. 2018 р. у справі №910/22291/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73081560>

² Постанова КГС ВС від 03. 04. 2018 р. у справі №916/3071/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73160677>

³ Постанова КГС ВС від 16. 05. 2018 р. у справі №916/2241/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74125766>

⁴ Огляд за результатами вивчення судової практики розгляду господарськими судами справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів за період з 01. 01. 2018 р. по 30. 11. 2018 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Oglyad_korpor_spori.pdf

і не стати підставою для визнання судом рішення загальних зборів недійсними¹.

Стаття 33

Проведення загальних зборів учасників

1. Загальні збори учасників проводяться в порядку, встановленому цим Законом та статутом товариства.

2. Учасники товариства беруть участь у загальних зборах учасників особисто або через своїх представників.

3. Загальні збори учасників передбачають спільну присутність учасників товариства в одному місці для обговорення питань порядку денного або можуть проводитися у режимі відеоконференції, що дозволяє бачити та чути всіх учасників загальних зборів учасників одночасно.

4. На загальних зборах учасників, що проводяться відповідно до частини третьої цієї статті, ведеться протокол, у якому фіксуються перебіг загальних зборів учасників та прийняті рішення. Протокол підписує голова загальних зборів учасників або інша уповноважена зборами особа. Кожен учасник товариства, який взяв участь у загальних зборах учасників, може підписати протокол.

5. Рішення з питань, не включених до порядку денного загальних зборів учасників, приймається лише за умови, що у них беруть участь всі учасники товариства, які одностайно надали згоду на розгляд таких питань. Повноваження представника за довіреністю щодо надання такої згоди мають бути спеціально обумовлені довіреністю.

6. Усі витрати на підготовку та проведення загальних зборів учасників несе товариство. Якщо загальні збори учасників іні-

¹ Корпоративні спори: правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців. / [І. В. Спасибо-Фатєєва, Г. О. Вронська та ін.]; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2019. С. 114.

ційовані учасником товариства, витрати на підготовку та проведення таких загальних зборів учасників несе учасник товариства, який ініціює їх проведення, якщо інше рішення не прийнято загальними зборами учасників.

7. Загальні збори учасників проводяться за місцезнаходженням товариства, якщо інше не встановлено статутом товариства. Проведення загальних зборів за межами території України допускається лише за одностайною письмовою згодою всіх учасників товариства.

1. Регулювання порядку проведення загальних зборів учасників здійснюється на законодавчому і локальному рівні. Йде мова про норми Закону України «Про ТОВ та ТДВ» і положення статуту товариства. Водночас зміни до порядку проведення загальних зборів учасників можуть бути передбачені в рішенні загальних зборів учасників, за яке проголосували усі учасники товариства (для прикладу, внесення змін до порядку денного загальних зборів учасників). Оскільки законом не визначено порядку розгляду питань, включених до порядку денного загальних зборів учасників, то спочатку приймаються рішення з процедурних питань, після чого розглядаються питання, включені до порядку денного.

2. Проведення загальних зборів учасників товариства організовують голова загальних зборів учасників та секретар. Як правило, головою загальних зборів учасників обирається особа з числа учасників товариства, а секретарем – один з числа учасників товариства, їх представників або інших запрошених осіб.

Учасники товариства беруть участь у загальних зборах учасників особисто або через своїх представників.

Учасниками товариства можуть бути фізичні особи, юридичні особи, держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади та інші суб'єкти права, так як у коментованому Законі не передбачено обмежень щодо участі у товаристві тільки певного кола осіб. Водночас окремі вимоги до участі в товаристві можуть визначатися у статуті товариства.

Здійснення права на участь у загальних зборах учасників фізичною особою, яка є учасником товариства, залежить від обсягу її цивільної дієздатності. У першу чергу право на особисту участь у загальних зборах учасників мають особи, які набули повноліття відповідно до закону. Згідно ст. ст. 34 і 35 ЦК України повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою до 18 років може відбутися за умови реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття; у разі працевлаштування за трудовим договором, якщо фізичній особі виповнилося 16 років; якщо фізична особа записана матір'ю або батьком дитини; якщо фізична особа досягла 16 років і бажає займатися підприємницькою діяльністю¹. У зазначених випадках набуття повноліття фізичною особою необхідною є письмова згода батьків або піклувальника, у результаті чого орган опіки і піклування (у відповідних випадках – суд) надає фізичній особі повну цивільну дієздатність. У результаті фізична особа набуває право здійснювати свої права і виконувати покладені на неї обов'язки самостійно.

Неповнолітні особи (віком від 14 до 18 років) реалізують свою цивільну дієздатність у порядку, визначеному ст. 32 ЦК України. Згідно п. 3 ч. 1 вказаної статті неповнолітня фізична особа має право бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи. Відповідно, неповнолітня особа має право самостійно реалізовувати особисту участь у загальних зборах учасників товариства, якщо інше не передбачено законом і статутом товариства².

Щодо малолітніх осіб (віком до 14 років), то у ст. 31 ЦК України передбачено право таких осіб самостійно вчиняти дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Відповідно, реалізація всіх інших прав та вчинення правочинів покладається

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

² Там само.

законом на батьків малолітніх осіб або їх опікунів¹. У зв'язку з наведеним малолітні особи можуть набувати статусу учасника товариства, якщо інше не передбачено спеціальним законом і статутом товариства. Втім реалізацію корпоративних прав і обов'язків за малолітніх осіб мають право здійснювати батьки таких осіб або їх опікуни відповідно до закону.

Загальні засади правосуб'єктності юридичних осіб визначені ст. ст. 91 і 92 ЦК України, згідно яких юридичні особи набувають прав і обов'язків з моменту її створення і внесення відповідного запису до ЄДР, а здійснюють відповідні права і обов'язки через свої органи управління, які діють відповідно до установчих документів та закону². У зв'язку з цим, якщо учасником товариства є юридична особа, то здійснення права на участь у загальних зборах учасників реалізується через членів органу управління цієї юридичної особи, уповноваженого на вчинення відповідних дій установчим документом або довіреністю.

Щодо правових форм участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, то відповідно до ч. 3 ст. 167, ч. 3 ст. 168 та ч. 3 ст. 169 ЦК України держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади мають право створювати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом³. Особливості їх діяльності у підприємницькій сфері, в тому числі бути учасником ТОВ та ТДВ, визначаються спеціальними законами.

Можливість учасника товариства брати участь у загальних зборах учасників через представника надано коментованим Законом. Загальні правила про представництво визначено главою 17 ЦК України. Згідно ч. ч. 1, 3 ст. 237 ЦК України представництвом визначається правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

² Там само.

³ Там само.

або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво може виникати на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства¹.

У контексті реалізації права на участь у загальних зборах учасників за участю фізичної особи, то може виникати два види представництва: за законом і за довіреністю.

Згідно ст. 242 ЦК України батьки (за їх відсутності опікуни і піклувальники) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей². Відповідно, якщо учасником товариства є малолітня особа, то участь у загальних зборах учасників можуть взяти безпосередньо батьки або опікуни на підставі закону. Щодо неповнолітніх осіб, то хоча за загальним правилом такі особи самостійно стають учасниками товариства і можуть брати участь у загальних зборах учасників, тим не менш батьки або піклувальники мають право за їх згодою взяти участь у цих зборах (зокрема, якщо пряма заборона участі неповнолітньої особи на загальних зборах учасників передбачена у статуті товариства). У зазначених випадках для участі у загальних зборах учасників батькам (опікунам, піклувальникам) довіреність, як правило, не видається.

Представництво за довіреністю передбачає призначення представника особи за договором. Водночас у ст. 244 ЦК України визначено, що представництво за довіреністю може ґрунтуватися на акті органу юридичної особи³. Вимоги до змісту, форми та строку довіреності передбачено у ст. ст. 245 та 247 ЦК України, а також у главі 4 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 22. 02. 2012 р. за № 282/20595.

Щодо участі за довіреністю юридичної особи, то у ст. 246 ЦК України визначено, що довіреність від імені юридичної особи ви-

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№ 40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

² Там само.

³ Там само.

дається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами¹.

Учасники товариства можуть обирати свого представника на певний строк або на постійній основі. При цьому закон не містить заборони щодо можливості призначити декількох представників та щодо можливості учасника товариства передати свої правомочності участі у загальних зборах учасників та голосування на таких зборах як іншим учасникам товариства, так й представникам інших учасників товариства.

Довіреність на участь у загальних зборах учасників може визначати право представника брати участь та голосувати на власний розсуд за прийняття відповідних рішень на загальних зборах учасників з питань порядку денного або містити завдання на голосування (перелік питань порядку денного загальних зборів учасників та вказівки щодо голосування з цих питань при прийнятті відповідних рішень на таких зборах).

Учасник товариства має право замінити представника (представників) в будь-який час до моменту проведення загальних зборів учасників за умови повідомлення про це інших учасників товариства та виконавчий орган (інший уповноважений орган), на якого покладено обов'язок скликання загальних зборів учасників.

За загальним правилом, учасники (їх представники) мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному капіталі. Втім у ч. 3 ст. 29 коментованого Закону закріплено положення, згідно якого статутом товариства може бути змінено кількість голосів учасника щодо їх пропорційності розміру частки у статутному капіталі товариства як у сторону збільшення, так і сторону зменшення.

Незалежно від того, що брати участь у загальних зборах учасників, вирішувати питання порядку денного таких зборів і голосувати за прийняття відповідних рішень з винесених на порядок денний питань мають право тільки учасники товариства або їх представники,

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

варто зауважити, що бути запрошеними до участі на загальних зборах учасників (без права голосу за відповідні рішення) можуть члени виконавчого органу, члени наглядової ради (у разі її створення) та інші зацікавлені особи, якщо це прямо не заборонено статутом товариства.

3. У ч. 3 коментованої статті Закону визначено можливі форми проведення загальних зборів учасників: очна (збори із фізичною присутністю учасників), змішана (збори, на яких допускається фізична присутність учасників та участь окремих учасників у режимі відеоконференції) та віртуальна (збори, які проводяться без фізичної присутності)¹.

З огляду на допустимі форми організації загальних зборів учасників, проведення очних та змішаних загальних зборів учасників має відбуватися в одному місці для обговорення питань порядку денного, яким згідно ч. 7 ст. 33 коментованого Закону є місцезнаходження товариства. Відповідно ст. 93 ЦК України місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку². Інше місце проведення загальних зборів учасників може бути визначено у статуті товариства або за одностайною письмовою згодою всіх учасників товариства.

Проведення віртуальних загальних зборів учасників у режимі відеоконференції має відбуватися одночасно і в такий спосіб, що дозволяє бачити та чути всіх учасників загальних зборів учасників. У зв'язку з цим пропонується проведення таких зборів із застосуванням розповсюджених застосунків до мобільних пристроїв, таких як Skype,

¹ Сабодаш Р.Б. Проведення загальних зборів учасників ТОВ в режимі відеоконференції: проблеми ідентифікації учасників. Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства. Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5–6 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В. Луця. Івано-Франківськ. 2018. С. 134.

² Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

FaceTime, Google Hangouts, Facebook Messenger, Viber, WhatsApp, Telegram, або інших спеціалізованих застосунків для проведення відеоконференцій, як то ReadyTalk, AnyMeeting, Cisco WebEx, Zoom, ezTalks¹. Вимоги до проведення загальних зборів учасників у режимі відеоконференції варто визначити у статуті товариства і зазначити при скликанні таких зборів у кожному конкретному випадку у повідомленні про загальні збори учасників.

При проведенні загальних зборів учасників товариства у режимі відеоконференції належить обирати такий застосунок чи он-лайн сервіс для проведення загальних зборів учасників, що забезпечить належну схему електронної ідентифікації учасників та їх аутентифікації, належну реєстрацію учасників, дозволить зберегти запис відповідних зборів учасників, дозволить учасникам працювати на загальних зборах учасників он-лайн з документами, підготовленими для проведення загальних зборів учасників та забезпечить можливість голосування і підписання електронних документів під час проведення загальних зборів учасників². Правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації передбачені у нормативних положень Закону України «Про електронні довірчі послуги», яким встановлюються особливості правового регулювання надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації в певних сферах суспільних відносин, в тому числі й корпоративних.

Слід зазначити, що положення про можливість проведення загальних зборів учасників в режимі відео зв'язку без особистої присутності в місці проведення загальних зборів учасників, що передбачені нормами Закону України «Про ТОВ та ТДВ», частково відображають рекомендації Директиви № 2007/36/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 11. 06. 2007 р. «Про використання певних прав акціонерів у лістингованих компаніях», згідно ч. 1 ст. 8 якої зазначено, що Держави-члени повинні дозволити компаніям пропонувати їх акціонерам будь-яку форму участі у загальних зборах за допомогою засобів електронного зв'язку, зокрема будь-

¹ Сабодаш Р.Б. Там само. С. 136.

² Сабодаш Р.Б. Там само. С. 136–137.

яку або всі нижченаведені форми участі: (а) трансляція загальних зборів у реальному часі; (б) двосторонній зв'язок у реальному часі, який надає акціонерам можливості звертатися до загальних зборів з віддаленого місця; (с) механізм голосування, або до або під час загальних зборів, без необхідності призначення довіреної особи, яка фізично присутня на зборах.

4. Під час проведення загальних зборів учасників (очних, змішаних та віртуальних) усі прийняті такими зборами рішення оформлюються протоколом, безпосереднє ведення якого організовує голова загальних зборів учасників, а фактично здійснює секретар таких зборів. У протоколі загальних зборів учасників фіксується і перебіг загальних зборів учасників, і фактично прийняті рішення.

Варто зазначити, що законом не передбачено строку, протягом якого протокол має бути складений з моменту закриття загальних зборів учасників. Тому рекомендується вказані положення прописати у статуті товариства з метою уникнення зловживань правами з сторони учасників товариства та іншими уповноваженими зборами особами на ведення і складення протоколу загальних зборів учасників.

За загальним правилом, протокол підписує голова загальних зборів учасників або інша уповноважена зборами особа. Крім того, у ч. 4 коментованої статті Закону зазначено, що кожен учасник товариства, який взяв участь у загальних зборах учасників, може підписати протокол. Йде мова, що підписати протокол зобов'язаний голова загальних зборів учасників (інша уповноважена зборами особа) та мають право всі або окремі учасники товариства, які виявили ініціативу на вчинення вказаних дій.

Разом із тим варто зауважити, що у ч. 2 ст. 5 коментованого Закону передбачено, що кожен учасник товариства може встановити вимогу нотаріального засвідчення справжності власного підпису під час прийняття рішень з питань діяльності відповідного товариства, відомості про що вносяться до ЄДР у порядку, визначеному законом. Така вимога учасника є одностороннім правочином і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Йде мова про те, що під час скликання і до моменту проведення загальних зборів учасників нотаріально посвідчена вимога про засвідчення справжності власного підпису під час прийняття рішень з питань діяльності товариства може бути надіслана учасником товариства виконавчому органу (іншому уповноваженому на скликання загальних зборів учасників органу управління товариством) та / або всім учасникам товариства. У такому разі протокол загальних зборів учасників має бути підписаний головою загальних зборів учасників (іншою уповноваженою зборами особою) та тими учасниками, які виявили намір особисто підписати протокол і нотаріально засвідчити їх підписи на протоколі, що є додатковою гарантією їх участі у загальних зборах учасників товариства.

Водночас Законом України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ» передбачено випадки, коли вимога про засвідчення справжності підпису учасників при прийнятті рішень з питань діяльності товариства встановлена в імперативному порядку. У такому разі протокол загальних зборів учасників має бути підписаний головою загальних зборів учасників (іншою уповноваженою зборами особою), всіма учасниками товариства (їх представниками), які взяли участь у загальних зборах учасників з обов'язковим засвідченням справжності підпису учасників при прийнятті відповідних рішень незалежно від їх волевиявлення.

Згідно ч. 5 ст. 17 Закону України «Про ЮО ФОП та ГФ» передбачено, що для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю подається, поряд з документами вказаними у даній статті, відповідне рішення загальних зборів учасників товариства (про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників; про виключення учасника з товариства); судове рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників у такому товаристві. У зазначених випадках внесення змін до ЄДР про ТОВ та ТДВ справжність підписів учасників, які голосували за відповідні

рішення, засвідчується нотаріально з обов'язковим використанням спеціальних бланків нотаріальних документів¹.

У п. 6. глави 7 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 22. 02. 2012 р. за № 282/20595 визначено умови засвідчення справжності підпису на документах. Відповідно, нотаріус засвідчує справжність підпису на документах, крім тих, які відповідно до закону або за вимогою сторін підлягають нотаріальному посвідченню. Нотаріус, засвідчуючи справжність підпису, не посвідчує факти, викладені у документі, а лише підтверджує, що підпис зроблений певною особою. Водночас у п. 7 глави 7 зазначеного Порядку вказується, що нотаріус засвідчує справжність кваліфікованого електронного підпису, враховуючи положення порядку вчинення нотаріальних дій з використанням кваліфікованого електронного підпису чи печатки. З наведених положень нотаріального законодавства випливає, що нотаріус уповноважений на засвідчення підпису учасника (учасників) товариства (який (які) пред'явив (-ли) відповідну вимогу з власної ініціативи або на вимогу закону) на протоколі загальних зборів учасників незалежно від форми їх проведення (очної, змішаної чи віртуальної).

Законодавством не визначено вимог до змісту протоколу загальних зборів учасників, у зв'язку з чим відповідно до загальних вимог діловодства в протоколі зазначається²: 1) дата, час і місце проведення загальних зборів учасників; 2) найменування і місцезнаходження товариства; 3) загальна кількість осіб, включених до переліку учасників, які мають право на участь у загальних зборах учасників; 4) кількість присутніх учасників товариства та кількість їх голосів, а також інформація про запрошених осіб; 5) голова та секретар загальних зборів учасників; 6) порядок денний загальних зборів учасників; 7) основні

¹ Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 26. 11. 2015 р. № 835-VIII. (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016, №2, с. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-19#Text>)

² Ковалишин О. Р. Корпоративне право Польщі та України: монографія / Васильєва В. А., Гербет Анджей, Ковалишин О. Р. [та ін.]; за ред. проф. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. С. 296–297.

тези виступів; 8) порядок голосування на загальних зборах учасників; 9) результати голосування з кожного питання порядку денного загальних зборів учасників та рішення, прийняті загальними зборами учасників; 10) особистий підпис голови загальних зборів учасників або іншої уповноваженої зборами особи; 11) підписи учасників товариства (їх представників), які взяли участь у загальних зборах учасників і виявили волю підписати протокол загальних зборів учасників; 12) нотаріальне засвідчення на протоколі загальних зборів учасників підпису голови загальних зборів учасників, іншої уповноваженої зборами особи та / або інших учасників товариства на їх вимогу та / або відповідно до прямої вказівки закону.

5. У ч. 5 коментованої статті Закону закріплено виключення із загального правила про порядок розгляду питань порядку денного загальних зборів учасників. Зокрема, передбачено, що у ході проведення загальних зборів учасників на порядок денний таких зборів можуть бути винесені нові питання, щодо яких пропонується прийняти відповідні рішення. Йде мова про те, що до моменту безпосереднього проведення загальних зборів учасників нові питання до порядку денного таких зборів не повідомлялися ні виконавчому органу (чи іншому уповноваженому на скликання загальних зборів учасників органу товариства), ні іншим учасникам товариства. Єдиною вимогою законодавця є те, що для включення нових питань до порядку денного загальних зборів учасників є умова про стовідсоткову участь всіх учасників товариства у таких зборах та їх одностайна згода на прийняття рішення про розгляд нових питань порядку денного. У цьому випадку обмеженими повноваженнями наділені представники учасників товариства, які беруть участь у загальних зборах учасників, так як право голосу від імені учасника за включення нових питань до порядку денного має бути передбачено безпосередньо у довіреності, що засвідчує право представника на участь у загальних зборах учасників та голосування за прийняття відповідних рішень з питань порядку денного таких зборів.

Варто зауважити, що тенденція включення нових питань до порядку денного загальних зборів учасників в іншому порядку, ніж це

передбачено Законом України «Про ТОВ та ТДВ» та статутом товариства, зумовлена можливістю визначення інших умов скликання і проведення загальних зборів учасників за одностайною згодою всіх учасників товариства. Зокрема, йде мова про п. 10 ст. 31 і п. 10 ст. 32 коментованого Закону, у яких визначено: що загальні збори учасників можуть прийняти рішення з будь-якого питання без дотримання вимог, встановлених цим Законом та статутом товариства щодо порядку скликання загальних зборів учасників та щодо повідомлень, якщо в таких загальних зборах учасників взяли участь всі учасники товариства та всі вони надали згоду на розгляд таких питань; що до порядку денного можуть бути внесені будь-які зміни за згодою всіх учасників товариства.

6. Згідно ч. 6 коментованої статті Закону усі витрати на підготовку та проведення загальних зборів учасників несе товариство або учасники, які ініціювали скликання і проведення загальних зборів учасників. Останніми можуть бути учасники, які сукупно володіють 10 або більше відсотками статутного капіталу товариства і які самостійно ініціювали проведення позачергових загальних зборів учасників товариства. Водночас на законодавчому рівні дозволено внести зміни до вказаного правила шляхом прийняття рішення на засіданні загальних зборів учасників товариства про несення витрат на підготовку та проведення таких зборів безпосередньо товариством. Оскільки у коментованому Законі не міститься вимоги прийняття відповідного рішення на загальних зборах учасників одностайно всіма учасниками товариства або трьома чвертями голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань, відповідно, вказане рішення приймається більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

7. У ч. 7 коментованої статті Закону визначено, що місцем проведення загальних зборів учасників є місцезнаходження товариства. Згідно ст. 93 ЦК України місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (переважно знаходиться керівництво) та здійснення управління і обліку. Відомості

про місцезнаходження товариства вносяться в обов'язковому порядку до ЄДР, що передбачено п. 10 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ».

Водночас законодавчо дозволено передбачити проведення загальних зборів учасників в іншому місці, ніж за місцезнаходженням товариства за умови, що це встановлено статутом товариства. Можливість зміни місця проведення загальних зборів учасників товариства надана й учасникам товариства, якщо вони одностайно надали згоду на відповідне рішення. У коментованій статті Закону така можливість передбачена щодо вирішення питання про проведення загальних зборів учасників за межами України. Втім, враховуючи положення п. 10 ст. 31 коментованого Закону, яким передбачено можливість змінювати порядок скликання і проведення загальних зборів учасників за одностайною згодою всіх учасників товариства, допускається, що за таких умов учасники товариства мають право визначати інше місце проведення загальних зборів учасників, ніж це передбачено законом, в межах території України. У зв'язку з цим варто зробити висновок, що нормами Закону України «Про ТОВ та ТДВ» дозволено змінювати місце проведення загальних зборів учасників (поза межами місцезнаходження товариства) згідно положень статуту або одностайної згоди всіх учасників товариства.

Стаття 34

Прийняття рішень загальними зборами учасників з питань порядку денного

1. Рішення загальних зборів учасників приймаються відкритим голосуванням, якщо інше не передбачено статутом товариства.

2. Рішення з питань, передбачених пунктами 2, 3, 13 частини другої статті 30 цього Закону, приймаються трьома чвертями голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

3. Рішення загальних зборів учасників з питань, передбачених пунктами 4, 5, 9, 10 частини другої статті 30 цього Закону, приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

4. Рішення загальних зборів учасників з усіх інших питань приймаються більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

5. Статутом товариства може встановлюватися інша кількість голосів учасників товариства (але не менше, ніж більшість голосів), необхідна для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників, крім рішень, які відповідно до цього Закону приймаються одностайно. Відповідні положення можуть бути внесені до статуту, змінені або виключені з нього одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

1. У ч. 1 ст. 34 коментованого Закону визначено спосіб голосування на загальних зборах учасників. Відповідно, рішення загальних зборів учасників приймаються відкритим голосуванням. При відкритому голосуванні не приховується як проголосував той або інший учасник товариства. Способи відкритого голосування різноманітні: якщо загальні збори учасників відбуваються очно у одному місці, де присутні всі учасники товариства, голосування може здійснюватися шляхом підняття рук, вголос або іншим чином; якщо загальні збори учасників є змішаними або віртуальними – шляхом підняття рук та / або за допомогою засобів електронної ідентифікації волевиявлення учасників товариства, які взяли участь у таких зборах. При цьому норма коментованої статті Закону є диспозитивною, у зв'язку з чим спосіб голосування щодо прийняття рішення на загальних зборах учасників може визначатися у статуті товариства по-іншому, зокрема шляхом таємного голосування (як правило, відбувається з використанням бюлетенів для голосування).

За загальним правилом, учасники товариства (їх представники) мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у ста-

тутному капіталі. Втім у ч. 3 ст. 29 коментованого Закону закріплено положення, згідно якого статутом товариства може бути змінено кількість голосів учасника щодо їх пропорційності розміру частки у статутному капіталі товариства як у сторону збільшення, так і сторону зменшення.

Законом України «Про ТОВ та ТДВ» не передбачено кворуму для правочинності зібрання загальних зборів учасників, втім визначено порядок прийняття тих чи інших рішень на таких зборах шляхом голосування за відповідні рішення кваліфікованою більшістю голосів учасників товариства (3/4), одностайно всіма учасниками товариства, більшістю голосів учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань. В той же час законодавчо дозволено передбачати у статуті товариства іншу кількість голосів учасників товариства (2/3; 4/5) за прийняття відповідних рішень ніж та, що визначена законом, за винятком прийняття тих рішень, щодо яких діє імперативна норма про голосування одностайно всіма учасниками товариства. Слід зазначити, що новий підхід законодавця, з одного боку, розширив можливості учасників товариства брати участь у загальних зборах учасників без прив'язки до кворуму, в той же час, з іншого боку, ризик блокування прийняття рішень на загальних зборах учасників недобросовісними учасниками товариства залишився (зокрема, йде мова про питання одностайності голосування щодо прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників).

При цьому варто звернути увагу на формулювання нормативного положення про можливість участі у голосуванні на загальних зборах учасників – «учасники товариства, які мають право голосу з відповідних питань», що зумовлює необхідність визначати можливість реалізації тим чи іншим учасником товариства права голосу з того чи іншого питання порядку денного у випадку прийняття відповідного рішення. Обмеження щодо голосування на загальних зборах учасників можуть передбачатися на законодавчому та локальному рівнях.

Зокрема, у ч. ч. 2, 3 ст. 15 коментованого Закону передбачено правові наслідки прострочення внесення вкладу до статутного капіталу товариства учасником у строк, визначений цією статтею, які полягають

у можливості прийняття загальними зборами учасників товариства одного із законодавчо визначених рішень: 1) про виключення учасника товариства, який має заборгованість із внесення вкладу; 2) про зменшення статутного капіталу товариства на розмір неоплаченої частини частки учасника товариства; 3) про перерозподіл неоплаченої частки (частини частки) між іншими учасниками товариства без зміни розміру статутного капіталу товариства та сплату такої заборгованості відповідними учасниками; 4) про ліквідацію товариства. При цьому зазначено, що голоси, які припадають на частку учасника, який має заборгованість перед товариством, не враховуються при визначенні результатів голосування для прийняття відповідного рішення.

Схожі положення містяться у ч. 2 ст. 23 коментованого Закону, у якій визначено, що у разі смерті, оголошення судом безвісно відсутнім або померлим учасника – фізичної особи чи припинення учасника – юридичної особи, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше 50 відсотків, та якщо протягом року з дня закінчення строку для прийняття спадщини, встановленого законодавством, спадкоємці (правонаступники) такого учасника не подали заяву про вступ до товариства відповідно до закону, товариство може виключити учасника з товариства. Таке рішення приймається без врахування голосів учасника, який виключається. Якщо частка такого учасника у статутному капіталі товариства становить 50 відсотків або більше, товариство може приймати рішення, пов'язані з ліквідацією товариства, без врахування голосів цього учасника.

Варто взяти до уваги й загальні норми ЦК України, згідно ч. 3 ст. 98 якого визначено, що учасник товариства не має права голосу при прийнятті загальними зборами товариства рішень з питань щодо вчинення з ним правочину та щодо спору між ним і товариством, якщо інше не встановлено законом¹. Це правило не застосовується у товаристві з одним учасником. Вказане положення не втрачає своєї актуальності при прийнятті рішення ТОВ (ТДВ) про укладення правочину

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

з його учасником (-ми) чи у разі виникнення спору між зазначеними суб'єктами, так як у Законі України «Про ТОВ та ТДВ» відсутнє регулювання цього питання. У випадку виникнення зазначеної ситуації варто враховувати норми ч. ч. 2 і 3 ст. 45 коментованого Закону, згідно яких статутом товариства може бути визначений порядок надання згоди на вчинення правочинів, щодо яких є заінтересованість. Втім, якщо у статуті товариства не визначено порядку погодження щодо правочинів із заінтересованістю, правила цієї статті не застосовуються. Щодо питання про виникнення спору між учасником і товариством, то норма ч. 3 ст. 98 ЦК України спрямована на врегулювання порядку прийняття рішень у товаристві за наявності корпоративних конфліктів та спорів.

2. У ч. 2 коментованої статті Закону визначено перелік питань порядку денного загальних зборів учасників, щодо прийняття рішення яких необхідним є голосування кваліфікованою більшістю голосів учасників товариства. Відповідно, рішення загальних зборів учасників з питань про внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту; про зміну розміру статутного капіталу товариства; про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства приймаються *трьома чвертями голосів* усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

Варто зазначити, що схожі положення містяться у ч. 2. ст. 98 ЦК України, згідно якої рішення про внесення змін до статуту товариства, відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, та про ліквідацію товариства приймаються більшістю не менш як у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом. З наведених норм випливає, що регулювання питання голосування кваліфікованою більшістю голосів учасників товариства про внесення змін до статуту товариства та про ліквідацію товариства збігаються на рівні сфери дії загальної і спеціальної норм права.

В той же час необхідно приділити увагу питанню голосування щодо прийняття рішення загальними зборами учасників за відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства (ч. 2 ст. 98 ЦК України). Якщо проаналізувати положення Закону України «Про ТОВ та ТДВ», що визначають деякі аспекти регулювання питань про вчинення значних правочинів та правочинів із заінтересованістю, то вказані норми є новелою законодавця у частині регулювання правового статусу ТОВ та ТДВ.

Зокрема, у ч. 2 ст. 44 коментованого Закону вказано, що рішення про надання згоди на вчинення правочину, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 50 відсотків вартості чистих активів товариства відповідно до останньої затвердженої фінансової звітності, приймаються виключно загальними зборами учасників, якщо інше не передбачено статутом товариства. Незважаючи на відмінності законодавчого формулювання визначення вартості предмета значного правочину, у ст. 44 коментованого Закону тільки вказується, що рішення про надання згоди на вчинення значного правочину приймається загальними зборами учасників, а особливий порядок надання згоди на вчинення значного правочину загальним зборами учасників (іншим уповноваженим органом) визначається статутом товариства. Тому в разі прийняття рішення загальними зборами учасників про надання згоди на вчинення значного правочину кількість голосів учасників товариства, необхідна для прийняття відповідного рішення, має бути встановлена статутом товариства. У випадку відсутності у статуті товариства вказаних положень прийняття рішення про надання згоди на вчинення значного правочину варто здійснювати у відповідності до ч. 2 ст. 98 ЦК України, якщо про іншу кількість голосів учасників товариства для голосування за відповідне рішення не буде визначено рішенням загальних зборів учасників товариства (більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань) з посиланням на ч. 4 ст. 34 коментованого Закону.

Водночас коментованою статтею Закону дозволено передбачати у статуті товариства іншу кількість голосів учасників товариства, необ-

хідну для прийняття відповідних рішень загальних зборів учасників, ніж ту, що визначена законом, за винятком встановлення у законодавстві однастайності за прийняття відповідних рішень. У даному випадку йде мова про те, що для вирішення питань, які відповідно до ч. 2 коментованої статті Закону потребують кваліфікованої більшості голосів учасників товариства, у статуті товариства може бути передбачено вимогу про прийняття відповідного рішення загальних зборів учасників за іншою кількістю голосів (але не менше, ніж більшість голосів).

Також за загальною нормативною вимогою рішення загальних зборів учасників з питань про внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту хоча й приймаються кваліфікованою більшістю голосів учасників товариства, тим не менш з ряду питань, що можуть бути винесені на порядок денний загальних зборів учасників і супроводжуватися подальшим внесенням змін до статуту товариства в імперативному порядку встановлено вимогу про однастайність голосування за прийняття відповідних рішень всіма учасниками товариства.

У Законі України «Про ТОВ та ТДВ» прямо передбачено перелік таких питань, що супроводжуються однастайністю голосування всіма учасниками товариства за прийняття відповідного рішення на загальних зборах учасників та внесенням змін до статуту, а саме:

– якщо товариство створюється в результаті реорганізації і при цьому учасники товариства матимуть менший обсяг прав щодо відчуження своїх часток або щодо виходу з товариства, ніж мали учасники (акціонери) правопередника, або якщо такі права є вужчими або більш обмеженими порівняно з правами учасників (акціонерів) правопередника (ч. 4 ст. 11 коментованого Закону);

– встановлення обмежень щодо зміни співвідношення часток учасників, так як за загальним правилом, розмір статутного капіталу товариства складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України, і у відсотках повинен відповідати співвідношенню номінальної вартості частки учасника та статутного капіталу товариства (ч. 3 ст. 12 коментованого Закону);

– зміна строку внесення вкладу до статутного капіталу товариства, так як, за загальним правилом, кожен учасник товариства повинен повністю внести свій вклад протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства (ч. 1 ст. 14 коментованого Закону);

– встановлення інших строків для внесення додаткових вкладів, можливість учасників внесення додаткових вкладів без дотримання пропорцій їхніх часток у статутному капіталі або право лише певних учасників на внесення додаткових вкладів, а також виключення етапу внесення додаткових вкладів лише тими учасниками товариства, які мають переважне право (ч. 7 ст. 18 коментованого Закону);

– встановлення іншого порядку реалізації переважного права учасників товариства, розподілу відчужуваної частки (частини частки) між іншими учасниками товариства, відмови від реалізації переважного права учасників товариства; встановлення того, що учасники товариства не мають переважного права; передбачення обов'язку учасника товариства, який має намір продати частку (частину частки) третій особі, провести спершу переговори щодо її продажу з іншими учасниками товариства (ч. 6 ст. 20 коментованого Закону);

– встановлення того, що відчуження частки (частини частки) та надання її в заставу допускається лише за згодою інших учасників (ч. 2 ст. 21 коментованого Закону);

– передбачення іншого строку, порядку, розміру та способу проведення розрахунків з учасником, що виходить з товариства, а також порядку вибору суб'єкта оціночної діяльності (ч. 12 ст. 24 коментованого Закону);

– передбачення іншого строку для виплати дивідендів учасникам товариства, так як, за загальним правилом, виплата дивідендів здійснюється у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття рішення про їх виплату (ч. 4 ст. 26 коментованого Закону);

– встановлення іншої кількості голосів учасників товариства (але не менше, ніж більшість голосів), необхідної для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників, крім рішень, які відповідно до цього Закону приймаються одностайно (ч. 5 ст. 35 коментованого Закону);

– визначення порядку надання згоди на вчинення правочинів, щодо яких є заінтересованість (ч. 2 ст. 45 коментованого Закону).

3. У ч. 3 коментованої статті Закону визначено перелік питань, щодо яких рішення на загальних зборах учасників приймаються одноставно всіма учасниками товариства, які мають право голосу з відповідних питань. Йде мова про рішення загальних зборів учасників з питань про затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника; про перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених цим Законом; про створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності; про придбання товариством частки (частини частки) учасника товариства.

Вищезазначені питання, що потребують одноставності голосування всіма учасниками товариства, включені до виключної компетенції загальних зборів учасників, що передбачено ст. 30 коментованого Закону. В той же час огляд норм Закону України «Про ТОВ та ТДВ» дозволяє навести ряд положень, що визначають можливість зміни регулювання питань діяльності товариства безпосередньо рішенням загальних зборів учасників товариства (без внесення змін до статуту товариства), за яке одноставно проголосували всі учасники товариства, які мають право голосу з відповідних питань, а саме:

– визначення грошової оцінки вкладу у негрошовій формі (при створенні товариства така оцінка визначається рішенням засновників про створення товариства) (ч. 3 ст. 13 коментованого Закону);

– встановлення інших строків для внесення додаткових вкладів, можливість учасників внесення додаткових вкладів без дотримання пропорцій їхніх часток у статутному капіталі або право лише певних учасників на внесення додаткових вкладів, а також виключення етапу внесення додаткових вкладів лише тими учасниками товариства, які мають переважне право (ч. 7 ст. 18 коментованого Закону);

– вирішення питання про укладення відплатного договору про набуття товариством частки у власному статутному капіталі (ч. 2 ст. 25 коментованого Закону);

– вирішення питання про виплату товариством дивідендів іншими майновими активами, так як, за загальним правилом, дивіденди мають

виплачуватися учасникам товариства грошовими коштами (ч. 2 ст. 26 коментованого Закону);

– передбачення іншого строку для виплати дивідендів учасникам товариства, так як, за загальним правилом, виплата дивідендів здійснюється у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття рішення про їх виплату (ч. 4 ст. 26 коментованого Закону);

– визначення інших вимог щодо порядку скликання загальних зборів учасників та щодо повідомлень про скликання таких зборів ніж ті, що встановлені законом і статутом товариства (ч. 10 ст. 31 коментованого Закону);

– внесення будь-яких змін до порядку денного загальних зборів учасників, що відповідають вимогам ч. ч. 8 і 9 ст. 32 Закону (ч. 10 ст. 32 коментованого Закону);

– прийняття рішення з питань, не включених до порядку денного загальних зборів учасників (ч. 5 ст. 33 коментованого Закону).

4. Згідно ч. 2 ст. 98 ЦК України рішення загальних зборів приймаються простою більшістю від числа присутніх учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом¹. Зазначена норма кодифікованого акта носить диспозитивний характер і відсилає до спеціальних законів про правовий статус товариств та їх установчих документів.

Відповідно у ч. 4 ст. 34 коментованого Закону теж міститься правило, згідно якого рішення з питань порядку денного загальних зборів учасників приймаються більшістю голосів учасників товариства, за винятком тих питань, щодо яких законом чи статутом товариства встановлено однастайність голосування всіх учасників товариства, кваліфіковану чи іншу більшість голосів учасників товариства. Відмінність підходу, закріпленого у Законі України «Про ТОВ та ТДВ», полягає у тому, що акцент ставиться на можливості прийняття рішення загальних зборів учасників більшістю голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань.

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Тому, якщо у ЦК України прив'язка робиться до більшості голосів учасників, які безпосередньо присутні на загальних зборах учасників, то у коментованому Законі йде мова про те, що голосувати за прийняття рішення може той учасник, який має право голосу з відповідних питань (у останньому випадку не має прив'язки до безпосередньої участі у місці проведення загальних зборів учасників, оскільки законом дозволяється здійснювати голосувати через засоби електронного та поштового зв'язку).

5. У ч. 5 коментованої статті Закону закріплена можливість за одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства, вносити зміни до статуту товариства щодо встановлення іншої кількості голосів учасників товариства, необхідної для прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників. Внесення змін до статуту товариства може здійснюватися за умови дотримання двох вимог коментованої статті Закону: 1) кількість голосів учасників товариства за прийняття відповідного рішення загальних зборів учасників може змінюватися за правилом – не менше, ніж більшість голосів усіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань; 2) кількість голосів учасників товариства за прийняття відповідного рішення загальних зборів учасників не може змінюватися щодо питань, за які законом зобов'язано всіх учасників товариства, які мають право голосу з відповідних питань, голосувати одностайно. Відповідні положення можуть бути не тільки включені до статуту товариства, але й змінені або виключені з нього.

Стаття 35

Заочне голосування

1. Учасник товариства може взяти участь у загальних зборах учасників шляхом надання свого волевиявлення щодо голосування з питань порядку денного у письмовій формі (заочне голосування). Справжність підпису учасника товариства на такому документі засвідчується нотаріально.

2. Голос учасника товариства зараховується до результатів голосування з кожного окремого питання, якщо текст документа дозволяє визначити його волю щодо безумовного голосування за чи проти відповідного рішення з питання порядку денного. Такий документ долучається до протоколу загальних зборів учасників та зберігається разом із ним.

1. Згідно ч. 3 ст. 33 коментованого Закону загальні збори учасників передбачають спільну присутність учасників товариства в одному місці для обговорення питань порядку денного або можуть проводитися у режимі відеоконференції, що дозволяє бачити та чути всіх учасників загальних зборів учасників одночасно. Наведена норма передбачає участь у загальних зборах учасників безпосередньо через фізичну присутність учасників у місці проведення загальних зборів учасників або через засоби відео зв'язку у режимі відеоконференції.

Водночас у ч. 1 ст. 35 коментованого Закону визначено право учасників товариства брати участь у загальних зборах учасників шляхом заочного голосування. Вказана можливість є способом голосування на загальних зборах учасників, а не формою участі у таких зборах. У зв'язку з цим учасники товариства, які отримали повідомлення про загальні збори учасників і які не можуть взяти участь у загальних зборах учасників особисто у місці проведення таких зборів або у режимі відеоконференції, наділяються правом на прийняття рішень з питань порядку денного загальних зборів учасників шляхом заочного голосування. Крім того, учасник товариства може скористатися правом заочного голосування у разі неможливості або відсутності намірів залучення представника до участі у загальних зборах учасників.

Коментована стаття Закону встановлює правило, згідно якого учасники товариства можуть здійснювати своє волевиявлення щодо голосування з питань порядку денного у письмовій формі. При цьому справжність підпису учасника товариства на такому документі засвідчується нотаріально. Якщо учасник товариства знаходиться поза межами України, такий документ повинен бути легалізований (апостильований).

2. На законодавчому рівні не визначено значних вимог до документа, у якому учасник товариства виявляє свою волю при голосуванні з питань порядку денного загальних зборів учасників шляхом заочного голосування. У ч. 2 коментованої статті Закону тільки вказується, що голос учасника товариства зараховується до результатів голосування з кожного окремого питання, якщо текст документа дозволяє визначити його волю щодо безумовного голосування за чи проти відповідного рішення з питання порядку денного. Таким чином, учасник товариства готує документ у довільній формі, в якому має визначити факт свого волевиявлення з кожного питання порядку денного загальних зборів учасників.

Втім у нормативних положеннях не визначено строку заочного голосування та способу надіслання документа, у якому учасник товариства здійснив своє волевиявлення щодо голосування з питань порядку денного загальних зборів учасників. Тому пропонується зазначені питання щодо заочного голосування прописувати у статуті товариства. Адже згідно вимог закону документ, у якому відображено результати заочного голосування, долучається до протоколу загальних зборів учасників та зберігається разом із ним (варто підкреслити, що на законодавчому рівні не визначено й вимог до строку складання протоколу загальних зборів учасників, у зв'язку з чим вказане питання також пропонується вирішувати на локальному рівні).

Слід зазначити, що ст. 12 Директиви №2007/36/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 11. 06. 2007 р. «Про використання певних прав акціонерів у лістингованих компаніях» визначає право голосування за допомогою засобів поштового зв'язку. Зокрема, вказується, що держави-члени повинні дозволяти компаніям пропонувати їх акціонерам можливість голосування за допомогою засобів поштового зв'язку до загальних зборів. До голосування за допомогою засобів поштового зв'язку можуть застосовуватися лише такі вимоги та обмеження, які необхідні для забезпечення ідентифікації акціонерів і лише настільки, наскільки це відповідає досягненню такої мети.

З наведених рекомендацій випливає, що у статуті товариства варто прописувати строк надсилання документа, що визначає результати

заочного голосування учасника товариства, а саме – до моменту (дати) проведення загальних зборів учасників. Адже саме за результатами проведення загальних зборів учасників та підрахунку кількості голосів учасників, які мають право голосу з відповідних питань, можливо визначити волевиявлення всіх учасників товариства щодо прийняття рішень з питань порядку денного.

Варто зауважити, що у ч. 4 ст. 32 коментованого Закону передбачено спосіб надсилання повідомлення учасникам товариства про скликання загальних зборів учасників – поштовим відправленням з описом вкладення або в інший спосіб, визначений статутом товариства. У зв'язку з цим на локальному рівні можуть визначатися наступні способи повідомлення про загальні збори учасників: 1) поштовим відправленням з описом вкладення; 2) поштовим відправленням з описом вкладення та повідомленням про вручення; 3) рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням про вручення; 4) електронною поштою чи іншими засобами електронного зв'язку з накладенням на повідомлення кваліфікованого або удосконаленого електронного підпису; 5) особистого вручення під розписку учасника товариства. Враховуючи вказану варіативність, пропонується по аналогії прописувати у статуті товариства конкретні способи надсилання учасниками товариства документа, у якому визначено волю щодо безумовного голосування за чи проти відповідного рішення з питання порядку денного загальних зборів учасників шляхом заочного голосування.

Стаття 36

Рішення загальних зборів учасників, прийняте шляхом опитування

1. Якщо інше не встановлено статутом товариства, рішення загальних зборів учасників може бути прийнято шляхом опитування.

2. Шляхом опитування не можуть прийматися рішення про:

1) обрання та припинення повноважень членів наглядової ради та виконавчого органу;

2) внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту;

3) злиття, приєднання, поділ, виділення або перетворення товариства, затвердження статутів правонаступників;

4) ліквідацію товариства;

5) визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства у випадках, передбачених цим Законом;

6) виключення учасника з товариства.

3. Статутом товариства можуть бути визначені додаткові питання, рішення з яких не приймаються шляхом опитування.

4. Ініціатором проведення опитування може бути будь-який учасник товариства або виконавчий орган, якщо інше не встановлено статутом товариства.

5. Ініціатор опитування надсилає всім учасникам товариства відповідний запит з проектом рішення із запропонованого питання (питань). У такому запиті зазначаються адреса, на яку учасники товариства мають надіслати свою відповідь та прийняті рішення, і строк, протягом якого вони мають це зробити. Надсилання учасникам запитів може здійснюватися із застосуванням засобів електронних комунікацій, визначених статутом товариства.

6. У разі згоди із запропонованим рішенням учасник товариства підписує проект рішення та надсилає його ініціатору протягом 15 днів з дня отримання запиту, якщо інше не встановлено статутом товариства. Згода учасника товариства з прийнятим рішенням має бути безумовною. Надсилання учасником згоди з прийнятим рішенням може здійснюватися із застосуванням засобів електронних комунікацій, визначених статутом товариства.

7. Статутом товариства можуть бути передбачені вимоги до засвідчення волевиявлення учасників під час опитування, у тому числі необхідність нотаріального засвідчення справжності підпису учасника товариства.

8. Ініціатор опитування зобов'язаний викласти прийняте рішення в письмовій формі, додати до нього копії відповідей усіх

учасників товариства та надіслати всім учасникам товариства в порядку, встановленому для надіслання запитів, протягом 10 днів з дати завершення строку на прийняття ним відповідей від учасників товариства. Ініціатор опитування передає виконавчому органу товариства підписані письмові рішення, отримані від учасників товариства, що скріплюються, зберігаються разом та набувають статусу протоколу. Рішення, прийняте шляхом опитування, також може бути оформлено у вигляді єдиного письмового документа, підписаного всіма учасниками товариства.

9. Відповіді, отримані після закінчення встановленого строку, або такі, зміст яких не дає змоги встановити волевиявлення учасника товариства щодо порушеного ініціатором питання, не враховуються під час підрахунку результатів голосування з такого питання.

10. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували всі учасники товариства. Якщо інше не встановлено статутом товариства, датою прийняття рішення вважається останній день строку, протягом якого учасники мали надіслати свої відповіді ініціатору письмового рішення.

11. Інші питання процедури проведення опитування можуть визначатися статутом товариства.

12. До проведення опитування та прийняття рішення шляхом опитування не застосовуються положення статей 32–35 цього Закону.

1. У ч. 1 коментованої статті Закону передбачено можливість прийняття рішень загальними зборами учасників товариства шляхом опитування. Прийняття рішення шляхом опитування є процедурою, що передбачає право учасників товариства приймати рішення, віднесені до компетенції загальних зборів учасників, без особистої присутності учасників, але за допомогою обміну необхідними письмовими матеріалами. Водночас законодавчо передбачено, що заборона прийняття рішень загальних зборів учасників шляхом опитування може встановлюватися статутом товариства.

2. У положеннях ч. 2 коментованої статті Закону передбачено перелік питань порядку денного, з приводу яких встановлено обмеження щодо прийняття рішень загальними зборами учасників шляхом опитування, а саме про: 1) обрання та припинення повноважень членів наглядової ради та виконавчого органу; 2) внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту; 3) злиття, приєднання, поділ, виділення або перетворення товариства, затвердження статутів правонаступників; 4) ліквідацію товариства; 5) визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників товариства у випадках, передбачених цим Законом; 6) виключення учасника з товариства.

3. У ч. 2 коментованої статті Закону визначено перелік питань, щодо яких в імперативному порядку передбачено заборонні норми приймати рішення загальних зборів учасників шляхом опитування. Разом із тим у ч. 3 коментованої статті Закону закріплена можливість встановлення у статуті товариства положень, згідно яких може визначатися перелік додаткових питань, щодо яких заборонено приймати рішення загальних зборів учасників шляхом опитування. Йде мова як про питання, віднесені до виключної компетенції загальних зборів учасників, так й будь-які інші загальні питання про діяльність товариства.

4. Особливістю проведення опитування є те, що ініціювати вказану процедуру може будь-хто з учасників товариства незалежно від розміру частки у статутному капіталі товариства (адже, на відміну від проведення опитування, для скликання позачергових загальних зборів учасників є законодавчо встановлена вимога – учасник (учасники) товариства повинен володіти не менше 10% статутного капіталу). Крім того, ініціатором проведення опитування може бути виконавчий орган товариства. При цьому статутом товариства можуть встановлюватися інші правила щодо права на ініціювання проведення опитування – це можуть бути тільки учасники товариства, або учасники товариства і виконавчий орган, або учасники товариства, виконавчий орган і наглядова рада (у разі її утворення).

5. У ч. 5 коментованої статті Закону зазначено, що ініціатор опитування надсилає всім учасникам товариства відповідний запит

з проектом рішення із запропонованого питання (питань). У такому запиті зазначаються адреса, на яку учасники товариства мають надіслати свою відповідь та прийняті рішення, і строк, протягом якого вони мають це зробити. Втім на законодавчому рівні не визначено часових рамок, які ініціатор опитування може поставити для учасників товариства для надіслання ними своїх рішень на адресу, вказану у відповідному запиті (це в свою чергу може спричинити зловживання цим правом з боку ініціатора). Адже надсилання учасникам товариства запиту з проектами рішень з відповідних питань може здійснюватися як поштовим зв'язком, так і через засоби електронних комунікацій, що прямо впливає на можливість учасника товариства надіслати свою відповідь та прийняті рішення у строк, визначений ініціатором. В той же час законом передбачено, що у випадку проведення опитування товариство може застосовувати тільки ті засоби електронних комунікацій, що визначені статутом товариства.

6. У ч. 6 коментованої статті Закону визначено строк, впродовж якого учасник товариства підписує проект рішення та надсилає його ініціатору (протягом 15 днів з дня отримання відповідного запиту). Втім вказана норма є диспозитивною і передбачає можливість встановлення у статуті товариства іншого строку для надіслання учасниками товариства відповідного (-их) рішення (-нь) з питання (-нь), що визначене (-ні) у запиті. Якщо до закінчення строку, визначеного законом або статутом товариства, учасник товариства не надав відповіді, вважається, що він не згоден із запропонованим рішенням. Якщо до закінчення зазначеного строку учасник товариства надав відповідь, то згода учасника товариства з прийнятим рішенням має бути безумовною, тобто такою, яка не викликає сумнівів та заперечень. Надсилання учасником товариства згоди з прийнятим рішенням може здійснюватися поштовим зв'язком та / або із застосуванням засобів електронних комунікацій, визначених статутом товариства.

7. У коментованій статті Закону не закріплено вимоги про нотаріальну форму рішень, прийнятих шляхом опитування, чи про нотаріальне засвідчення справжності підпису учасника товариства. В той же час у ч. 7 вказаної статті Закону передбачено норму, згідно якої вимоги

до засвідчення волевиявлення учасників під час опитування, у тому числі необхідність нотаріального засвідчення справжності підпису учасника товариства можуть бути передбачені статутом товариства.

8. Після отримання відповідей усіх учасників товариства ініціатор опитування повинен викласти прийняте рішення в письмовій формі, додавши до нього копії цих відповідей. Крім того, після прийняття рішення шляхом опитування ініціатор опитування зобов'язаний надіслати відповідне рішення всім учасникам товариства поштовим зв'язком та / або із застосуванням засобів електронних комунікацій, визначених статутом товариства. Строк надіслання учасникам товариства становить 10 днів з дати завершення строку на прийняття відповідей від учасників товариства.

Якщо ініціатором опитування є учасник (учасники) товариства, то він передає виконавчому органу товариства підписані письмові рішення, отримані від учасників товариства. Якщо ініціатором опитування є виконавчий орган товариства, то він самостійно отримує підписані письмові рішення усіх учасників товариства. Відповіді, які отримані від учасників товариства під час опитування, скріплюються, зберігаються разом та набувають статусу протоколу. Рішення, прийняте шляхом опитування, також може бути оформлено у вигляді єдиного письмового документа, підписаного всіма учасниками товариства.

9. У ч. 9 коментованої статті Закону визначено дві умови невраховання голосів учасників товариства під час підрахунку результатів голосування з питань, що винесені для прийняття рішення шляхом опитування: 1) відповіді учасників товариства, отримані після закінчення встановленого строку; 2) відповіді, зміст яких не дає змоги встановити волевиявлення учасника товариства щодо порушеного ініціатором питання.

10. Датою рішення, прийнятого шляхом опитування, може вважатися: 1) останній день строку, протягом якого учасники повинні були надіслати свої відповіді ініціатору опитування; 2) день отримання ініціатором опитування відповідей від усіх учасників товариства; 3) інший день визначений у порядку, встановленому статутом това-

риства. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували всі учасники товариства.

11. Статутом товариства можуть передбачатися інші правила та додаткові питання щодо процедури опитування, за винятком тих, які імперативно визначені у коментованій статті Закону.

12. До проведення опитування та прийняття рішення шляхом опитування не застосовуються положення коментованого Закону щодо порядку скликання та проведення загальних зборів учасників, порядку прийняття рішень загальними зборами учасників та заочного голосування.

Стаття 37

Особливості проведення загальних зборів учасників товариством, що має одного учасника

1. У товаристві, що має одного учасника, рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються таким учасником товариства одноособово та оформлюються письмовим рішенням такого учасника.

2. До товариства з одним учасником не застосовуються положення статей 32–36 цього Закону, а інші положення цього Закону застосовуються з урахуванням положень частини першої цієї статті.

1. Окреме місце серед актів ЄС, що гармонізують діяльність юридичних осіб, посідає Дванадцята директива від 21 грудня 1989 року «Про товариства з обмеженою відповідальністю з єдиним учасником» (89/667/ЄЕС), що стосується питань створення компаній з єдиним учасником і поширює свою дію на товариства з обмеженою відповідальністю. Згідно ст. 4 вказаної Директиви єдиний учасник виконує повноваження загальних зборів товариства. Рішення, ухвалені єдиним

учасником, мають бути зафіксовані у протоколі або вчинені у письмовій формі.

На рівні законодавства України можливість створення господарських товариств з одним учасником передбачено ЦК України. У ч. 2 ст. 114 цього Кодексу законодавчо встановлено обмеження, згідно якого господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником¹, у зв'язку з чим товариство з обмеженою відповідальністю відноситься до господарських товариств, які можуть створюватися та функціонувати з одним учасником.

Відповідно, у ч. 1 ст. 37 коментованого Закону прямо зазначено, що у товаристві, що має одного учасника, рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються таким учасником товариства одноособово та оформлюються письмовим рішенням такого учасника. Варто зауважити, що у коментованій статті Закону не вимагається нотаріального засвідчення справжності підпису єдиного учасника на вищезгаданому рішенні. Тому у даному випадку необхідність нотаріального засвідчення підпису на рішенні учасника товариства з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, може визначатися з урахуванням ст. 15 та ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ».

2. До товариства з одним учасником не застосовуються положення коментованого Закону щодо порядку скликання та проведення загальних зборів учасників, порядку прийняття рішень загальними зборами учасників, заочного голосування та прийняття рішень шляхом опитування. Інші положення цього Закону застосовуються з урахуванням норми про те, що рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються учасником товариства одноособово та оформлюються письмовим рішенням такого учасника.

¹ Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003, №№40–44. с. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

ГЛАВА VIII. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня його опублікування, крім частини другої статті 23 цього Закону, яка набирає чинності через один рік з дня набрання чинності цим Законом.

2. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України «Про господарські товариства» (Відомості Верховної Ради України, 1991 р., № 49, ст. 682 із наступними змінами) у частині, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю.

3. Протягом року з дня набрання чинності цим Законом положення статуту товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, що не відповідають цьому Закону, є чинними в частині, що відповідає законодавству станом на день набрання чинності цим Законом. Цей пункт не застосовується після внесення змін до статуту товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю.

4. Встановити, що до внесення відповідних змін до Господарського процесуального кодексу України при розгляді справ, порушених за позовною вимогою, передбаченою частиною п'ятою статті 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», застосовуються такі правила:

1) позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошові кошти в розмірі, сплаченому покупцем на виконання договору купівлі-продажу частки (частини частки), визначеному в ухвалі суду;

2) невиконання вимоги про внесення грошових коштів на депозитний рахунок суду є підставою для залишення позову без розгляду;

3) суд у своєму рішенні вирішує питання про перерахування грошових коштів, внесених на депозитний рахунок суду, покупцю або про їх повернення.

5. Товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю звільняються від сплати адміністративного збору за реєстрацію змін до статуту товариства у зв'язку з приведенням його у відповідність із цим Законом протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом.

5¹. Тимчасово, у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), норми статті 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» щодо строків проведення річних загальних зборів учасників не застосовуються у 2020 році до товариств, які є емітентами цінних паперів. При цьому проведення загальних зборів учасників у 2020 році в строки, встановлені цим Законом під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), не є порушенням цього Закону. Річні загальні збори учасників за результатами 2019 фінансового року мають бути проведені у строк не пізніше трьох місяців після дати завершення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19).

У разі якщо в силу дії обмежувальних заходів у зв'язку із дією карантину на території України є неможливим проведення загальних зборів учасників в порядку, встановленому цим Законом, загальні збори учасників товариств, які є емітентами цінних паперів, можуть бути проведені дистанційно в порядку та строки, визначені тимчасовим порядком дистанційного проведення загальних зборів, затвердженим Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

(Главу VIII доповнено пунктом 5¹ згідно із Законом № 540-IX від 30.03.2020)

5². Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку невідкладно розробити та затвердити тимчасовий порядок скликання та дистанційного проведення загальних зборів учас-

ників товариств, які є емітентами цінних паперів, у зв'язку із здійсненням заходів щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), передбачених карантинном, встановленим Кабінетом Міністрів України.

Нормативно-правовий акт, зазначений у цьому пункті, розробляється, розглядається, приймається та оприлюднюється без урахування вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Такий акт, прийнятий Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку на виконання цього Закону, не підлягає державній реєстрації в Міністерстві юстиції України. Зазначений акт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку оприлюднюється на її офіційному веб-сайті та набирає чинності з дня його офіційного опублікування. Офіційним опублікуванням такого акта Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку вважається його оприлюднення на офіційному веб-сайті Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

(Главу VIII доповнено пунктом 5² згідно із Законом № 540-IX від 30.03.2020)

6. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) у Господарському кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 18–22, ст. 144):

статтю 79 викласти в такій редакції:

«Стаття 79. Створення та діяльність господарських товариств

1. Порядок створення та порядок діяльності окремих видів господарських товариств регулюються законом.

2. Господарське товариство, державна частка у статутному капіталі якого перевищує 50 відсотків, його дочірні підприємства, а також підприємства, господарські товариства, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків належить господарському товариству, державна частка у статутному капіталі якого перевищує 50 відсотків, у разі здійснення ними закупівель та за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує межі,

визначені частиною першою статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі», оприлюднюють на веб-порталі Уповноваженого органу, визначеного Законом України «Про публічні закупівлі», звіт про укладення договору про закупівлю товарів, робіт і послуг за кошти підприємств та інформацію про зміну його істотних умов не пізніше ніж через сім днів з дня укладення договору про закупівлю або внесення змін до нього. У звіті обов'язково зазначаються: найменування, кількість товару та місце його поставки, вид робіт і місце їх виконання або вид послуг і місце їх надання, інформація про технічні та якісні характеристики товарів, робіт і послуг, найменування і місцезнаходження постачальника, виконавця робіт і надавача послуг, з яким укладено договір, ціна за одиницю товару, робіт і послуг та сума, визначена в договорі, дата укладення договору, строк поставки товарів, виконання робіт і надання послуг тощо»;

статтю 86 викласти в такій редакції:

«Стаття 86. Обмеження на формування статутного (складеного) капіталу господарського товариства

1. Забороняється використовувати для формування статутного (складеного) капіталу товариства бюджетні кошти, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом»;

статті 87, 88, 91, 92 та 207 виключити;

2) у Цивільному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40–44, ст. 356):

у статті 98:

у частині першій слова «передані загальними зборами до компетенції виконавчого органу» замінити словами «належать до компетенції інших органів товариства»;

частину третю викласти в такій редакції:

«3. Учасник товариства не має права голосу при прийнятті загальними зборами товариства рішень з питань щодо вчинення

з ним правочину та щодо спору між ним і товариством, якщо інше не встановлено законом. Це правило не застосовується у товаристві з одним учасником»;

частину п'яту виключити;

статтю 100 викласти в такій редакції:

«Стаття 100. Вихід та виключення з товариства

1. Учасники товариства мають право вийти з товариства, якщо інше не впливає із закону.

2. Учасник товариства у випадках та в порядку, встановлених законом, може бути виключений з товариства»;

статтю 104 після частини першої доповнити трьома новими частинами такого змісту:

«2. Юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти прибуток між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

3. Юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, зокрема у разі ліквідації, не може бути реорганізована, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не вправі розподіляти майно між учасниками, рішення про реорганізацію товариства, наділеного таким правом, приймається одностайно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

4. Установа не може бути перетворена».

У зв'язку з цим частини другу – четверту вважати відповідно частинами п'ятою – сьомою;

назву підрозділу 4 § 1 глави 8 «4. Товариство з обмеженою відповідальністю» та статті 140–151 виключити;

частину другу статті 258 доповнити пунктом 8 такого змісту:
«8) про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства»;

3) у частині першій статті 78 Закону України «Про нотаріат» (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 39, ст. 383; 2010 р., № 38, ст. 509) слова «зміст яких не суперечить законові і які не мають характеру угод та не містять у собі відомостей, що порочать честь і гідність людини» замінити словами «крім тих, які відповідно до закону або за вимогою сторін підлягають нотаріальному посвідченню»;

4) абзац п'ятий частини третьої статті 87 Закону України «Про акціонерні товариства» (Відомості Верховної Ради України, 2008 р., № 50–51, ст. 384; 2015 р., № 25, ст. 188) виключити;

5) у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 2, ст. 17, № 47, ст. 800; 2017 р., № 2, ст. 25; із змінами, внесеними Законом України від 16 листопада 2017 року № 2210-VIII):

у частині першій статті 1:

у пункті 1 слова «у випадку, передбаченому» замінити словами «у випадках, передбачених», слова «та оновлюється» виключити та доповнити словами «а також про проведену реєстраційну дію»;

пункт 8 доповнити абзацом дванадцятим такого змісту:

«інші особи відповідно до цього Закону»;

абзац п'ятий частини другої статті 13 після слів «реєстрацію створення юридичної особи» доповнити словами «державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться у Єдиному державному реєстрі», а після слів «податку на додану вартість» – словами «та/або заява про включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій»;

частину другу статті 14 викласти в такій редакції:

«2. Якщо документи подаються особисто, заявник пред'являє документ, що відповідно до закону посвідчує особу.

У разі подання документів представником додатково подається примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, що підтверджує його повноваження (крім випадку, коли відомості про повноваження цього представника містяться в Єдиному державному реєстрі)»;

у частині першій статті 15:

в абзаці другому пункту 9 слова «створення державного органу, органу місцевого самоврядування або на державну реєстрацію змін до відомостей про державний орган, орган місцевого самоврядування, громадське об'єднання чи благодійну організацію, що містяться в Єдиному державному реєстрі» замінити словами «державного органу, органу місцевого самоврядування, громадського об'єднання, благодійної та релігійної організацій, а також юридичної особи, створеної на підставі розпорядчого акта державного органу, органу місцевого самоврядування»;

в абзаці другому пункту 12 слова «створення державного органу, органу місцевого самоврядування або на державну реєстрацію змін до відомостей про державний орган, орган місцевого самоврядування, громадське об'єднання чи благодійну організацію, що містяться в Єдиному державному реєстрі» замінити словами «державного органу, органу місцевого самоврядування, громадського об'єднання, благодійної та релігійної організацій, а також юридичної особи, створеної на підставі розпорядчого акта державного органу, органу місцевого самоврядування»;

у статті 17:

пункт 1 частини першої:

після слова «поділу» доповнити словом «виділу»;

доповнити третім реченням такого змісту: «У заяві про державну реєстрацію створення юридичної особи приватного права може зазначатися, що вона діє на підставі модельного статуту»;

у частині четвертій:

абзац перший після слів «юридичної особи» доповнити словами «крім змін до відомостей, передбачених частиною п'ятою цієї статті»;

пункт 4 виключити;
після частини четвертої доповнити новою частиною такого змісту:

«5. Для державної реєстрації змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю (далі в цій частині – товариство) подаються такі документи:

- 1) заява про державну реєстрацію змін до цих відомостей;**
- 2) документ про сплату адміністративного збору;**
- 3) один із таких відповідних документів:**
 - а) рішення загальних зборів учасників товариства про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників;**
 - б) рішення загальних зборів учасників товариства про виключення учасника з товариства;**
 - в) заява про вступ до товариства;**
 - г) заява про вихід з товариства;**
 - г) акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі товариства;**
 - д) судове рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства;**
 - е) судове рішення, що набрало законної сили, про стягнення з (повернення з володіння) відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства.**

Справжність підписів учасників, які голосували за рішення, зазначені у підпунктах «а» і «б» цієї частини, засвідчується нотаріально. Якщо у випадках, передбачених законом (смерть учасника, реорганізація тощо), таке рішення приймається без урахування голосів учасника у зв'язку з настанням певної обставини, подається також доказ настання такої обставини (оригінал документа або його копія, вірність якої засвідчена нотаріально або тим, хто видав документ).

Справжність підписів на документі, зазначеному в підпункті «в» цієї частини, засвідчується нотаріально. Разом з таким документом подається доказ набуття права на спадщину або доказ правонаступництва (оригінал документа або його копія, вірність якої засвідчена нотаріально або тим, хто видав документ). Якщо відповідно до статуту товариства вимагається згода інших учасників на вступ до товариства, подається також така згода, справжність підписів на якій засвідчується нотаріально.

Справжність підписів на документі, зазначеному в підпункті «г» цієї частини, засвідчується нотаріально. Якщо відповідно до закону або статуту товариства вимагається згода інших учасників на вихід з товариства, подається також така згода, справжність підписів на якій засвідчується нотаріально.

Справжність підписів на документі, зазначеному в підпункті «г» цієї частини, засвідчується нотаріально. Одночасно може бути надана довідка про формування резервного капіталу товариства.

Документи подаються такими особами:

товариством – якщо подаються документи, зазначені в підпунктах «а» і «б» цієї частини;

спадкоємцем чи правонаступником учасника товариства – якщо подається документ, зазначений у підпункті «в» цієї частини;

учасником, який виходить з товариства, або його спадкоємцем чи правонаступником – якщо подається документ, зазначений у підпункті «г» цієї частини;

особою, яка набула частку (частину частки) у статутному капіталі товариства, або особою, яка передала її, – якщо подається документ, зазначений у підпункті «г» цієї частини;

позивачем – якщо подаються документи, зазначені в підпунктах «д», «е» цієї частини».

У зв'язку з цим частини п'яту – двадцяту вважати відповідно частинами шостою – двадцять першою;

частину двадцяту виключити;

частини п'яту та шосту статті 18 виключити;

у статті 23:

у частину першу включити пункт 6 такого змісту:

«6) документ про сплату адміністративного збору – у випадках, передбачених цим Законом»;

частину другу доповнити пунктом 5 такого змісту:

«5) документ про сплату адміністративного збору – у випадках, передбачених цим Законом»;

у статті 25:

після частини другої доповнити двома новими частинами такого змісту:

«3. У разі проведення державної реєстрації змін до відомостей Єдиного державного реєстру щодо виключення або виходу учасника (спадкоємця або правонаступника) товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, а також пов'язаних з переданням (набуттям) частки (частини частки) у статутному капіталі самому товариству з обмеженою або додатковою відповідальністю, державний реєстратор одночасно вносить запис про зменшення розміру статутного капіталу на розмір відповідної частки (частини частки) у статутному капіталі. Ця частина не застосовується, якщо товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, яке набуває частку (частину частки) у своєму статутному капіталі, разом із заявою про державну реєстрацію надасть довідку про формування резервного капіталу у розмірі, який відповідно до закону допускає володіння часткою (частиною частки) у своєму статутному капіталі.

4. У день проведення державної реєстрації змін до відомостей Єдиного державного реєстру, пов'язаних із зміною складу учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю або зміною розмірів їхніх часток, суб'єкт державної реєстрації повинен видати (надіслати поштовим відправленням з описом вкладення) виписку з Єдиного державного реєстру заявнику, товариству, особам, які були зазначені у цьому реєстрі як учасники товариства до проведення реєстраційної дії, та особам, які зазначені у цьому реєстрі як учасники товариства після проведення

реєстраційної дії. Якщо суб'єкту державної реєстрації відома електронна пошта осіб, яким надсилається ця виписка, він у той самий день додатково надсилає копію виписки зазначеним особам електронною поштою».

У зв'язку з цим частини третю – шосту вважати відповідно частинами п'ятою – восьмою;

доповнити частиною дев'ятою такого змісту:

«9. У разі якщо під час розгляду заяви та документів для державної реєстрації державним реєстратором встановлено наявність зареєстрованих у Єдиному державному реєстрі інших пакетів документів для державної реєстрації щодо цього самого суб'єкта, наступний пакет документів розглядається після проведення державної реєстрації або зупинення розгляду чи відмови в такій реєстрації на підставі заяви та документів, зареєстрованих в Єдиному державному реєстрі раніше»;

частину першу статті 28 доповнити пунктом 12 такого змісту:

«12) статут товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю поданий зі змінами, прийнятими без врахування голосів, які припадають на частку померлого учасника товариства»;

у частині першій статті 36:

абзац восьмий доповнити реченням такого змісту: «Якщо відповідно до частини четвертої статті 25 цього Закону певним особам має надсилатися виписка з Єдиного державного реєстру, розмір адміністративного збору збільшується на добуток 0,01 прожиткового мінімуму для працездатних осіб та кількості таких осіб»;

в абзаці тринадцятому слова «України у строк, визначений цими законами» виключити;

доповнити абзацом чотирнадцятим такого змісту:

«У разі якщо законами визначено строк для приведення у відповідність до них, адміністративний збір не справляється при внесенні змін до відомостей, у тому числі змін до установчих документів, у строк, визначений цими законами»;

у тексті Закону слова «рішення суду» в усіх відмінках та числах замінити словами «судове рішення» у відповідному відмінку та числі;

б) Закон України «Про виконавче провадження» (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 30, ст. 542, № 51, ст. 839; 2017 р., № 7–8, ст. 50, № 9, ст. 67, № 48, ст. 436; із змінами, внесеними Законом України від 7 грудня 2017 року № 2234-VIII) доповнити статтю 53¹ такого змісту:

«Стаття 53¹. Особливості звернення стягнення на частку учасника товариства з обмеженою відповідальністю, учасника товариства з додатковою відповідальністю

1. Особливості звернення стягнення на частку (частину частки) учасника товариства з обмеженою відповідальністю та учасника товариства з додатковою відповідальністю визначаються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»;

7) підпункт «е» пункту 3 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року № 7–93 «Про державне мито» (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 13, ст. 113 із наступними змінами) після слів «інших установчих документів юридичної особи» доповнити словами «договорів купівлі-продажу та інших договорів, що встановлюють зобов'язання відчуження частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі юридичної особи, договорів застави частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі юридичної особи, актів приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі товариства, інших правочинів про передачу або перехід частки (частини частки) у статутному (складеному) капіталі юридичної особи, інших волевиявлень, пов'язаних із зміною участі у статутному (складеному) капіталі юридичної особи, набуттям або припиненням такої участі (у тому числі заяв, дозволів, відмов тощо із зміною або без зміни розміру статутного (складеного) капіталу)».

1. Закон України «Про ТОВ та ТДВ» прийнято Верховною Радою України на підставі Закону № 2275-VIII від 06. 02. 2018 року. Набрання чинності цим Законом відбулося 17. 06. 2018 року. З вказаної дати Закон визначає правовий статус товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників. Виняток становить ч. 2 ст. 23 цього Закону «Перехід частки до спадкоємця або правонаступника учасника товариства», яка набирає чинності через один рік з дня набрання чинності Законом України «Про ТОВ і ТДВ», а саме з 17. 06. 2019 року.

На момент опублікування науково-практичного коментаря Закону України «Про ТОВ та ТДВ» до вказаного Закону внесено зміни на підставі Законів № 132-IX від 20. 09. 2019 р., № 159-IX від 03. 10. 2019 р., № 340-IX від 05. 12. 2019 р. № 540-IX від 30. 03. 2020 р.

Структурно Закон складається з 8 Глав: 1. Загальні положення; 2. Створення товариства; 3. Статутний капітал та вклади учасників; 4. Управління товариством; 5. Значні правочини та правочини, щодо вчинення яких є заінтересованість; 6. Виділ та припинення товариства; 7. Товариство з додатковою відповідальністю; 8. Прикінцеві та перехідні положення.

2. Закон України «Про господарські товариства» (Відомості Верховної Ради України, 1991 р., № 49, ст. 682 із наступними змінами) у частині, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю втратив чинність на підставі Закону № 2275-VIII від 06. 02. 2018 року. Втрата чинності Закону України «Про господарські товариства» відбулася 17. 06. 2018 року.

3. У ч. 3 ППП визначено строк, протягом якого ТОВ та ТДВ зобов'язані привести положення статуту у відповідність до Закону України «Про ТОВ та ТДВ», – у період з 17. 06. 2018 року по 17. 06. 2019 року включно. При цьому вважається, що впродовж вказаного періоду положення статуту ТОВ та ТДВ, що не відповідають цьому Закону, є чинними в частині, що відповідає законодавству станом на день набрання чинності цим Законом. Цей пункт не застосовується, якщо протягом року з моменту набрання чинності Законом були внесення змін до статуту ТОВ / ТДВ.

4. У ч. 5 ст. 20 Закону України «Про ТОВ та ТДВ» передбачено, що учасник товариства має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки (частини частки), якщо переважне право такого учасника товариства є порушеним. Позовна давність за такими вимогами становить один рік. Відповідно, при розгляді справ, порушених за позовною вимогою про переведення прав і обов'язків покупця частки (частини частки) на учасника товариства, якщо переважне право такого учасника товариства є порушеним, необхідно застосовуються такі правила: 1) позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошові кошти в розмірі, сплаченому покупцем на виконання договору купівлі-продажу частки (частини частки), визначеному в ухвалі суду; 2) невиконання вимоги про внесення грошових коштів на депозитний рахунок суду є підставою для залишення позову без розгляду; 3) суд у своєму рішенні вирішує питання про перерахування грошових коштів, внесених на депозитний рахунок суду, покупцю або про їх повернення. Вказані положення ППП необхідно враховувати з моменту набрання чинності Законом України «Про ТОВ та ТДВ» до моменту внесення відповідних змін до Господарського процесуального кодексу України.

5. У Розділі VI Закону України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ» передбачено особливості фінансового забезпечення державної реєстрації юридичних осіб (ст. ст. 36–37). Згідно нормативних положень визначено плату у сфері державної реєстрації, що справляється у вигляді адміністративного збору за реєстрацію відомостей про юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також винятки із загального правила, коли адміністративний збір за реєстрацію відповідних відомостей не сплачується. Відповідно до вказаних вимог Закону України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ» у ч. 5 ППП Закону України «Про ТОВ та ТДВ» додатково передбачено підставу для звільнення від сплати адміністративного збору за реєстрацію змін до статуту ТОВ та ТДВ, а саме: у зв'язку з приведенням статуту ТОВ / ТДВ у відповідність із Законом України «Про ТОВ та ТДВ» протягом одного року з дня набрання чинності цим Законом.

Крім того, у зв'язку з проведенням заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) у п. п. 5–1 і 5.2 ППП передбачено спеціальні правила проведення загальних зборів учасників ТОВ та ТДВ, які є емітентами цінних паперів, у 2020 році: 1) вимоги ст. 31 Закону України «Про ТОВ та ТДВ» щодо строків проведення річних загальних зборів учасників ТОВ / ТДВ не застосовуються імперативно; 2) проведення загальних зборів учасників ТОВ / ТДВ у строки, визначені ст. 31 Закону України «Про ТОВ та ТДВ» не є порушенням цього Закону; 3) річні загальні збори учасників за результатами 2019 фінансового року мають бути проведені у строк не пізніше трьох місяців після дати завершення карантину, встановленого КМУ; 4) проведення загальних зборів учасників ТОВ / ТДВ, які є емітентами цінних паперів, в порядку, встановленому Законом України «Про ТОВ та ТДВ», може відбутися дистанційно в порядку та строки, визначені тимчасовим порядком дистанційного проведення загальних зборів, затвердженим НКЦПФР.

6. На виконання норм Закону України «Про ТОВ та ТДВ» і приведення вітчизняних нормативно-правових актів у відповідність до вимог останнього визначено внести зміни до корпоративного законодавства, що супроводжуються включенням та виключенням окремих статей (їх частин, пунктів, підпунктів) закону, а також їх виклад у новій редакції. Зокрема, встановлено внести зміни до таких законодавчих актів України, як: 1) ГК України; 2) ЦК України; 3) Закон України «Про нотаріат»; 4) Закон України «Про акціонерні товариства»; 5) Закон України «Про державну реєстрацію ЮО ФОП та ГФ»; 6) Закон України «Про виконавче провадження».

Президент України

м. Київ

6 лютого 2018 року

№ 2275-VIII

П. ПОРОШЕНКО

Науково-практичне видання

Серія «Корпоративне право»

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР
ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ТОВАРИСТВА
З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»**

За загальною редакцією професора *В. А. Васильєвої*

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *О. А. Лисенко*

Підписано до друку з оригінал-макета 28.11.2020.
Формат 60×84 ^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 19,5. Ум. друк. арк. 15,6. Вид. № 2630.
Тираж 300 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Тел./факс (057) 716-45-53

Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»
Тел. (057) 717-28-80